

Maurice van Lieshout

Interviews over ervaringen met geweld in de jeugdzorg

Om redenen van privacy zijn namen van personen,
instellingen en locaties in alle interviews aangepast

‘Ik zal hier niet aan kapot gaan’

Jos zat in de jaren 50 vijf jaar lang in twee kindertehuizen van dezelfde jeugdzorginstelling. Er zijn mensen en gebeurtenissen uit die tijd waar hij met plezier aan terugdenkt. Dat geldt niet voor het geweld, de vernedering en het seksueel misbruik dat hij er meemaakte en dat zijn verdere leven diepgaand zou beïnvloeden.

Jos werd in april 1945 geboren, als derde ‘niet gewenst’ kind. Boven hem kwamen twee zussen die vijf en tien jaar ouder waren. Zijn vader had al drie kinderen uit een eerder huwelijk die nog thuis woonden toen Jos kwam. Met zijn achten woonden ze in een Amsterdams bovenhuis.

‘Mijn vader was een innemende man. Om te zien althans, want hij kon ook vanuit het niets in razende woede uitbarsten. Dan werd ik, mijn moeder of zijn oudste zoon in pure drift in elkaar getimmerd. Als hij nors keek, probeerde ik hem te vermijden. Een keer heeft hij me met een strijkbout bijna doodgeslagen. Soms schrok hij ervan en probeerde het weer goed te maken. Dan gaf hij je een nachtzoen als hij dacht dat je al sliep. Op een avond, toen ik al in bed lag, stond hij op de drempel van de kamer, wilde wat zeggen, maar kon het niet. Ondanks het geweld hield hij toch wel van mij. Hij maakte bijvoorbeeld mooi houten speelgoed. Die twee kanten van hem kon ik niet met elkaar rijmen. Ik dacht toen “als ik maar liever word, dan gaat het wel beter”.’

‘Hij was al 45 toen ik geboren werd, ze zaten niet echt op mij te wachten. Hij werd mindervalide, had astmatische bronchitis en allerlei andere kwalen. Hij was teleurgesteld in het leven en in het huwelijk en kon een klein jongetje misschien niet meer aan. Of kinderen in het algemeen niet. Toen mijn oudste zus net geboren was en hij haar in de wieg zag liggen, schijnt hij gezegd te hebben “van dit kind zal ik nooit kunnen houden”. Mijn moeder was daarentegen altijd lievig. Ze wilde het altijd goed

doen en was erg gevoelig voor het oordeel van anderen. Ze was heel zorgzaam maar tegelijkertijd vrij kil en hard. Ze kwam uit een boerengezin, maar had ergens adellijke roots. Daar had ze nog trekken van: altijd keurig en altijd rechtop zittend.’

‘De keer dat hij me bijna doodsloeg, kwam de politie aan de deur en werd er een melding gedaan bij Pro Juventute. Toen kwamen de mejuffrouwen in mijn leven. Op zekere dag, ik was bijna 8, heerste er een vreemde spanning in huis. Mijn vader was er niet en toen er gebeld werd, zei mijn moeder dat ik open moest doen. De vrouw die voor de deur stond was een gezinsvoogd. Ze sprak lang met mijn moeder en tegen mij zei ze dat de spanningen tussen mijn ouders niet goed waren voor opgroeiende kinderen. Ze vertelde me dat ik daarom binnenkort naar een kindertehuis zou gaan. Dat schilderde ze af als een speelparadijs in de bossen. Het boeide me niet erg, ik deed alsof het niet over mij ging. Dat vermogen tot dissociëren, mezelf buiten de situatie plaatsen, had ik al heel vroeg. Ik deed het ook als mijn vader sloeg. Dan concentreerde ik bijvoorbeeld al mijn aandacht op zijn daspeld.’

Eerste dag in een tehuis

In februari 1953 werd Jos door een medewerkster van het kindertehuis opgehaald en samen met haar en zijn vader nam hij de trein naar zijn nieuwe thuis. Dat was een instelling in het midden van het land met meerdere tehuizen voor kinderen die, al of niet tijdelijk, niet meer bij hun ouders konden wonen. ‘Ik liep langs twee stenen randjes naar een grote groene deur met een koperen knop. Een oude dame met een geel gebit deed open. Ik werd heel bang en dat was terecht, want zij - de directrice van het tehuis, juffrouw Truus - bleek heel streng en hard te zijn. We werden ontvangen in haar kantoor waar een enorme Bijbel op tafel lag. Mijn vader zei dat hij niet wilde dat ik religieus opgevoed zou

worden. Van die boodschap trokken ze zich niets aan, want een week later zat ik al in de kerk. Ik mocht mijn vader naar de uitgang brengen. Hij had een steenrode jas aan en liep een beetje waggelend. Dat beeld is nooit meer weggegaan.’

‘Ik voelde me in de steek gelaten en was doodsbang. “Als je goed je best doet, mag je weer naar huis”, werd er tegen me gezegd. Was ik dan de schuld dat ik daarheen moest? De directrice gaf me een soort klompschoentjes en door de granito gang liep ik met haar naar een zaal waar een stuk of tien, twaalf jongens zaten met een juffrouw, juffrouw Corrie. Ik vond het doodeng, snapte er niets van. Ik richtte mijn aandacht op voorwerpen in de ruimte om “er niet te zijn”. We gingen eten, maar eerst moest er gebeden worden. “Here, dank U voor deze spijzen en dranken amen”, dat kende ik niet, net zo min als het “Moge het je wel bekomen” dat er op volgde.’

‘De jongens leken heel nieuwsgierig, maar niemand zei wat. Ik had een messing koektrommel bij me die helemaal vol zat met lekkernijen. Juffrouw Truus zei me die te laten zien, gaf hem niet terug en borg hem op, hoog in een kast achter slot en grendel. “Dat is voor iedereen, zo doen we dat hier”, zei ze. Ik heb nooit meer iets van die trommel of de inhoud gezien. Dat was een traumatische ervaring, de laatste verbinding met thuis was me afgepakt.’

‘Na het eten werd er afgewassen, ik was die keer vrijgesteld van corvee. Toen ontdekte ik dat er ook meisjes waren, die stonden te zingen tijdens de afwas. Ik mocht vervolgens even iets voor mezelf doen in de speelzaal met de gewreven linoleumvloer. Daar trof ik Wouter, mijn eerste grote vriend daar. Hij vertelde over meneer Leo en diens vrouw. Meneer Leo was een lange man, een enorme en innemende persoonlijkheid, heel rechtvaardig; hij las ons veel voor. Zijn vrouw was er niet blij mee dat ze daar werkten. Zij sloeg vaak en andere juffrouwen hadden daar ook een handje van.’

‘Toen het bedtijd was, moesten we wachten voor de trap. Op instructie gingen we tree voor tree omhoog. De slaapzalen hadden namen als Morpheus en ‘t Haantje. Ik mocht de pyjama die ik van thuis had meegenomen niet aan. In plaats

daarvan kreeg ik een muf ruikend stug en hard geval. Juffrouw Truus gaf me een nachtzoen, weer iets wat ik niet kende. Die eerste nacht hoorde ik de bomen en de geluiden van nachtvogels. Ik heb stil in mijn bed liggen janken.’

Bedorven kapucijners

Jos wist snel zijn plek te vinden in het tehuis. ‘Ik was een Amsterdams straatschoffie, nogal verbaal en ik kon ook goed vechten. Mijn roem was me blijkbaar vooruitgesneld want de eerste dag op school was het al knokken geblazen. Soms voelde ik me eenzaam in het tehuis, maar gelukkig was er veel te doen. Er kwamen soldaten langs om cadeautjes te brengen. Wouter en ik mochten meneer Leo helpen met tuinieren, dahlia’s planten bijvoorbeeld. Als meneer Leo er was, waren er nooit ordeproblemen. Bij sommige juffrouwen, zoals tante Gerda of tante Jo, waren er juist veel incidenten. Die twee waren heel gemeen. Ze sloegen als ze je irritant vonden. Van tante Gerda heb ik in het eerste tehuis zeker drie keer een pak rammel gehad. Alle kinderen waren wel bang voor die tantes. De groepsleiding kwam meestal wel voor elkaar op, klagen over een van hen had niet zoveel zin.’

‘Er gebeurden gekke dingen daar. Op een avond kregen we kapucijners met spek te eten. Een jongen zei toen dat die kapucijners zuur en bedorven waren. We moesten ze toch opeten en ‘s nachts raakte iedereen verschrikkelijk aan de diarree. Niemand kon het ophouden en de gangen werden volgescheten met een vieze smurrie. Meneer Leo begon die op te ruimen, ogenschijnlijk onaangedaan. De volgende ochtend zei diezelfde jongen tegen juffrouw Truus dat “het vieze vreten bedorven was”. Hij moest een week in het isoleerkamertje blijven. Het was een leugen dat we ziek waren geworden van het eten, volgens de directrice.’

Hoewel de instelling neutraal heette te zijn, maakte Jos kennis met allerlei kerkgenootschappen, meer dan hem lief was. Tehuizen kregen vaak van kerkinstellingen geld en die wilden dan natuurlijk dat hun diensten bezocht werden. Ook de leiders

namen de jongens vaak mee naar hun eigen kerk. Jos: 'Ik heb diensten bijgewoond van de meest vreemde kerksektes: Het Genootschap van Sion, de Mormonen uit Salt Lake City, dan weer een katholieke kerk, de zondag daarop een gereformeerde of een hervormde kerk. Ik kwam al snel tot de conclusie dat het christendom gewoon niet klopte, al die verschillende claims op de "absolute waarheid". Ik heb later mijn heil in het boeddhisme gevonden.' 'In dat tehuis was het al met al niet zo slecht. Je had er naast heel vervelende, handtastelijke groepsleiders ook fantastische mensen, zoals meneer Leo, die echt in je geïnteresseerd was, je aandacht gaf en bij wie je je veilig voelde. Soms kreeg je als kind echt de ruimte. Op een keer hadden we een dode merel gevonden en een katholieke jongen kwam op het idee om die vogel een begrafenis te geven. We haalden een kwast en een teiltje met water, groeven een graf, begroeven de merel en zegenden vervolgens het graf. We condoleerden die jongen met zijn verlies. Dat was het begin van "het dierenkerkhof" waar kinderen steeds nieuwe gevonden dode dieren heenbrachten die we dan ritueel begroeven. Ook groepsleiders kwamen kijken. Iemand die daar als meisje had gezeten en die ik daar een paar jaar geleden sprak, wist zich het dierenkerkhof nog goed te herinneren. We vonden de plek zelfs terug. Een van de tantes maakte er toen plots een eind aan, omdat het "nooit de bedoeling van God was geweest" om zo met dieren om te gaan.'

Seks, macht en geweld

Na ongeveer een half jaar verhuisde de jongensgroep waar Jos in zat naar een ander tehuis van de instelling, niet ver daar vandaan. Toen meneer Leo vertrok vonden Jos en veel andere jongens dat heel jammer, zeker toen een van zijn opvolgers een 'nauwelijks verkapte militairist' bleek te zijn. 'Hij was dol op tucht en orde. We moesten 's ochtends op appel staan, dan werd je naam voorgelezen en moest je "present" roepen. Als we ergens heen gingen, moesten we in gesloten colonne lopen. Hij heeft mij ook een keer helemaal *total loss* getrapt. Een akelige man.'

Deze groepsleider bleek niet de enige die geweld

gebruikte. 'Je had ook nog meneer Klaas, een jonge vent met grote, bleke ogen en zo gereformeerd als fijn gemalen poppenstront. Die gaf je een lel om je oren als je iets gedaan had wat hem niet zinde, sleepte je dan aan je oren naar het kantoor waar je op je knieën God om vergiffenis moest vragen.' Enkele van de letterlijk en figuurlijk pijnlijkste incidenten die Jos meemaakte, hadden met seks te maken. 'Er waren daar ook twee oudere meisjes, ik denk in opleiding. Die haalden soms gemene streken uit. Op een avond moesten de jongens zich wassen en die twee meiden kwamen zogenaamd helpen. Een van hen begon aan een jongen te zitten, die kreeg een erectie en prompt ging dat meisje een mannelijke groepsleider halen. Richard, zo heette die jongen, werd helemaal verrot geslagen, het bloed zat tegen de muren. Het andere meisje keek toe en zei niets.'

Bij een ander geval was meneer Klaas betrokken. Jos: 'We speelden een keer vlag veroveren in het bos en toen betrapten we een vriend paar. De meesten van ons hadden nog nooit naakte volwassenen gezien en van seks wisten we niks. Er werd onderling wel eens geëxperimenteerd, maar we hadden geen flauw idee wat het eigenlijk inhield. Die avond besloten we om niet te vertellen wat we gezien hadden, zeker niet aan die Klaas. We wisten zeker dat hij ons de schuld zou geven. Het is hem toch ter ore gekomen en hij liet ons toen een voor een op het kantoor komen. Hij vond dat we hem alles hadden moeten vertellen. En dat moest dan alsnog en vervolgens moesten we hem nazeggen hoe vies dat allemaal niet was. Later kwam er ook nog een andere leider, meneer Harm. Het bleek dat hij pedoseksueel was en zich aan verschillende jongens vergreep. Ooit heeft hij tijdens een kamp een jongetje verkracht. Toen die bang was voor het onweer zei hij: "kom maar bij mij in de tent, daar ben je veilig." Bij mij is hij niet zo ver gegaan, maar hij is wel op mijn lijf klaargekomen. Tijdens het hele gebeuren concentreerde ik me op een schilderijtje van zo'n zigeunerjongetje terwijl het liedje "kleine schooier met een scheur in je broek" door mijn hoofd speelde. Ik kon toen doen alsof ik er niet bij was, maar later bleek die ervaring me veel last te bezorgen.'

‘Een andere groepsleider liep ‘s nachts met een zaklamp rond op de slaapzalen om jongens te betrappen die masturbeerden. Als hij zo’n jongen gevonden had, sloeg hij met die lamp op zijn piemel. De jongen moest vervolgens mee voor een ondervraging op zijn knieën op de kokosmat. Hij deed hetzelfde wat meneer Klaas ook deed, maar dan niet seksueel. Hij leek er op te kicken om macht uit te oefenen en je te vernederen.’

Extra straf voor weglopen

De strijd aangaan met een groepsleider door wie een jongen zich onrechtvaardig behandeld voelde, liep bijna altijd slecht af, zo leren de ervaringen van Jos. ‘Meneer Wim heeft mij een keer beschuldigd van het stelen van een paar handschoenen. Ik stond altijd eerder op dan de anderen, omdat ik naar een andere school ging en eerder weg moest. Dan kon het volgens hem niet anders dan dat ik de diefstal gepleegd had. Ik ontkende en bleef ontkennen, iedere keer dat hij er weer over begon. Het werd een soort vete. Op een gegeven moment liet hij me een heel mooi vergrootglas zien. Hij zei “als je nu bekent, dan krijg je dit vergrootglas”. Ik besprak dat met een andere jongen en die zei “kan jou het schelen, dat moet je doen”. Ik “bekende” en meneer Wim zei toen: “je denkt toch zeker niet dat ik een leugenaar ga belonen.” Ik werd in het kolenhok opgesloten en besloot toen nooit meer tegen hem te praten. Dat is me niet gelukt.’ Met meneer Frits had ik een keer een discussie over God. Hij beweerde dat “dingen gebeuren als God dat wil”. Ik zei: “dus als ik deze bezem rechtop zet en God wil dat ie blijft staan, dan is dat zo?” Maar wat gebeurde? Die bezem bleef staan! Ik zei toen spottend: “het gebeurt nog ook.” Toen ontstond er een gevecht. Ik gaf een trap in zijn kruis, ben weggelopen en heb de nacht in het bos doorgebracht. ‘s Ochtends hebben boswerkers me wat te eten en te drinken gegeven en de politie ingeschakeld. Die kwamen me halen en ik vertelde de agent waarom ik weggelopen was. Hij leverde me af met de woorden “ik breng deze jongen terug die zegt hier geslagen te worden, maar dat gebeurt hier niet neem ik aan”. En daarmee was de kous af. Als je

weggelopen was en terugkwam, dan zochten ze niet uit wat er aan de hand was, maar kreeg je extra straf. Je mocht bijvoorbeeld een week lang niet van je kamer af en ze dreigde je naar Rekken [een gesloten jeugdinstelling] te sturen.’

‘We waren allemaal op ons hoede voor die groepsleiders. Mij vonden ze maar brutaal en goddeloos, dus kon ik in de ogen van de meesten niet veel goeds doen. Als ze sloegen, was het met de blote hand. Eéntje sloeg je echt blauwe plekken. Soms deden ze het waar andere jongens bij waren. Meneer Klaas koos er voor om je eerst te isoleren voordat hij ging slaan. Later hoorde ik dat er in die periode onder de groepsleiding veel meningsverschillen en ruzies waren, maar tegenover de buitenwereld hielden ze het front gesloten. Het laatste jaar dat ik daar zat - in 1958 - verbeterde de situatie, omdat de gemeenste groepsleiders weg waren en er nieuwe, jongere en beter opgeleide voor in de plaats kwamen. Het geweld verdween toen ook.’

Relationele brokkenpilot

Toen Jos 13 was, mocht hij na vijf jaar weer naar huis. ‘De situatie was daar niet echt verbeterd. Mijn vader bleef gewelddadig en het werd er ronduit gevaarlijk. Een jaar later ging ik weer weg. Ik heb in een pleeggezin gewoond, een ander tehuis, een poosje bij mijn zus.’ Na zijn schooltijd is Jos gaan varen. ‘Veel jongens uit tehuizen gingen naar het leger of de koopvaardij. Ik denk uit heimwee naar structuur en hiërarchie. En in die wereld werd niet echt een appel gedaan op je affectieve ik, aan ontwikkeling daarvan kom je daar niet toe.’ De jeugdervaringen met geweld en gedwongen seks braken Jos later in zijn leven op. ‘Ik heb een carrière van twaalf ambachten en dertien ongelukken. Ik heb los werk gedaan, eigen bedrijfjes gehad en uiteindelijk 25 jaar gewerkt als maatschappelijk werker. Via avondopleidingen heb ik nog diploma’s gehaald, wat niet altijd even makkelijk was, omdat ik aan discalculie bleek te lijden. Uiteindelijk ben ik, zeker in vergelijking met anderen, nog aardig terechtgekomen.’

Lastiger was het voor Jos om met de emotionele gevolgen van zijn jeugdervaringen om te gaan. ‘Ik was fysiek bang geworden voor mannen. Ik kon geen onderscheid maken tussen nabijheid en intimiteit. Een troostende hand op mijn schouder vond ik bedreigend en weerde ik af. Nog altijd heb ik de overtuiging dat iemand niet werkelijk van me houden kan. Ik zie dat het wel gebeurt, maar dan nog is er ergens de twijfel.’

‘Op relationeel gebied ben ik een brokkenpiloot. Ik ben nu voor de derde keer getrouwd en heb ook nog een paar keer samengewoond. Mijn eerste vrouw had ook in een tehuis gezeten. Dat gaf een soort band, maar ik verwarde zorgzaamheid met liefde en was emotioneel niet in evenwicht. Met haar kreeg ik twee kinderen. Kinderen waren voor mij kleine schepsels die zich gedeisd moesten houden. Na de scheiding kwam mijn zoon bij mij wonen. Hij is veel aandacht en nestwarmte tekortgekomen. Nestwarmte heb ik zelf thuis en in de tehuizen nooit gekend. Ik benaderde de opvoeding vooral rationeel. Een aai over de bol geven, ik wist niet meer hoe dat moest. Ik had zelf nog zoveel te verwerken. Acht jaar geleden heeft hij het contact verbroken. Hij dacht dat ik hem een slechte jeugd wilde bezorgen vanwege mijn eigen ervaringen. Ook met mijn dochter heb ik geen contact meer. Dat ik hen en mijn kleinkinderen niet zie, is een groot verdriet. Ik denk dat het contact niet meer hersteld wordt, misschien wil ik het ook niet meer. Mede dankzij mijn huidige vrouw heb ik die rotperiode overleefd.’

Nadat zijn eerste huwelijk in de jaren 70 spaak liep, heeft Jos allerlei therapieën gevolgd om ‘te zoeken naar waar de pijn ontstaan is, hoe die ervaringen doorwerken in je leven en hoe je er mee om kunt gaan. Ook het boeddhisme heeft mij erg geholpen bij het verwerken en loslaten van het verleden. Ik was niet boos en kende geen wrok, zelfs niet naar die pedo. Dat was niet de meest vreselijke ervaring. Dat waren wel de vernederingen, die laten de diepste sporen na. Bij een jubileumfeest van die instelling kwam ik meneer Wim tegen. Hij was nu directeur van een ander kindertehuis en zei allerlei dingen die niet klopten, bijvoorbeeld dat ik nooit

lastig was. Het was een vervreemdend gesprek. Ik had me ooit voorgenomen hem in elkaar te slaan als ik hem nog eens tegen zou komen. Ik heb het niet gedaan, ik werd zelfs niet boos. Ik zag een kwetsbare man die geen herrie wil. Ik heb hem nog wel gezegd “ik heb die handschoenen echt niet gepikt”. Hij lachte alleen een beetje en zei bij het weggaan nog “goede reis”.’

Jos verbaast er zich soms over dat hij niet aan zijn ervaringen ten gronde is gegaan. Misschien ligt de verklaring daarvoor in een bijzonder moment: ‘Op een morgen ging ik naar school, terwijl de andere jongens nog sliepen. Op straat keek ik om naar de slaapzaal en voelde een vreemde kracht in me bovenkomen en de gedachte “ik zal hier niet aan kapot gaan”. Het was een bijzonder en euforisch gevoel dat ik nog een paar keer gehad heb op crisismomenten in mijn leven.’

‘Mijn pleegouders hebben mij mijn jeugd ontnomen’

Elisabeth (1952) is de tweede uit een gezin van zeven kinderen, drie meisjes en vier jongens. Haar vader zat regelmatig in de gevangenis - ze weet niet waarvoor - haar moeder was zwak begaafd en kon de opvoeding van de kinderen niet aan. Elisabeth verbleef anderhalf jaar lang in een kindertehuis en tot haar 20e groeide ze op in twee pleeggezinnen. ‘Mijn leven is pas begonnen toen ik het huis uitging.’

Toen de kinderrechtster in 1954 besloot tot uithuisplaatsing van de kinderen De Vries betekende dat meteen het einde van het gezin. De kinderen gingen naar een tehuis en vandaaruit kwamen ze in verschillende pleeggezinnen terecht. Drie van hen werden geadopteerd. Elisabeth verliet het kindertehuis toen ze 1,5 jaar oud was. ‘Ik kon toen nog niet lopen. In het pleeggezin leerde ik dat binnen een week. Mijn vroegste herinnering dateert van mijn 4e. We woonden in een portiekwoning in de grote stad. Ik ruik nog de aparte geuren van het eten van de Indische mensen die er woonden en herinner me hoe de benedenbuurvrouw me limonade en koekjes aanbood voor mijn verjaardag. Er lagen drie koekjes klaar. Ik voelde me beledigd, want het was mijn vierde verjaardag.’

In dat jaar kreeg Elisabeth bezoek van haar biologische moeder. Haar pleegmoeder zei daarna tegen haar biologische moeder dat haar dochter door het bezoek zo van slag was geraakt, dat het beter zou zijn haar met rust te laten. ‘Daar kwam ik pas jaren later achter, het was een van vele leugens die nog zouden volgen.’

Wie ze wel regelmatig, in ieder geval jaarlijks te zien kreeg, was haar oudere zus. Die verbleef ook in een pleeggezin en haar pleegouders waren bevriend met die van Elisabeth. ‘Ze brachten ons bij elkaar op verjaardagen, maar dat was niet leuk, want mijn zus en ik hadden niets met elkaar.’

Eerste pleeggezin

Haar pleegouders hadden al een zoon van 13 jaar. Ze wilden nog graag een meisje, nadat de moeder enkele jaren daarvoor een miskraam had gehad van een tweeling. Dat meisje werd Elisabeth. De eerste jaren verliepen redelijk probleemloos. ‘Ik kon buitenspelen, mocht mee om boodschappen te doen en had op het balkon een leuk zandbakje. Toen ik 6 was, verhuisden we naar een eengezinswoning in een andere buurt. Je kon er ook buitenspelen, er was een grasveld, maar thuis werd het al een stuk minder leuk.’

Voor haar pleegmoeder - ‘die had thuis de broek aan’ - begon steeds meer te gebieden, te verbieden en te straffen. ‘Als ik thuiskwam van school moest ik meteen naar de kruidenier of de afwas doen die er nog stond.’ Erger dan de verplichte werkzaamheden en de straf die er stond op het zogenaamd niet goed uitvoeren daarvan, vond Elisabeth de zinloze en onredelijke regels. ‘Zodra ik ‘s avonds in bed lag, mocht ik bijvoorbeeld niet meer naar de wc. Wanneer ik dan toch moest, deed ik dat heel zachtjes. Als ze het dan toch gehoord had, werd ik uitgescholden. Als ik ergens bij mensen logeer, vraag ik nu nog steeds of ze het erg vinden als ik er ‘s nachts een keer uit moet.’

Andere straffen die Elisabeth kreeg - zoals naar haar kamer gestuurd worden, niet naar een verjaardagsfeestje mogen of inhouden van zakgeld - kwamen in andere gezinnen ook wel voor. Wat haar het meeste dwars zat, waren de willekeur en onvoorspelbaarheid ervan. Meestal was de aanleiding voor een straf futiel of helemaal afwezig. Een voorbeeld: ‘Ik zat op schaatsles, dat was iedere zaterdag en dat vond ik leuk om te doen. Op vrijdag wist of bedacht mijn pleegmoeder altijd iets waarom ik niet gaan mocht, dan belde ze de schaatsclinics af. Ik werd wel boos of probeerde haar op andere gedachten te brengen, maar dat

hielp niets. Meestal probeerde ik straf voor te zijn door de gediensdige Martha uit te hangen. Maar dat bood ook geen garantie.'

Het bleef niet bij verbieden en straffen. Er vielen ook klappen. Elisabeth: 'Het geweld kon op de gekste momenten losbarsten, ze was onberekenbaar. Ik kreeg vooral klappen op mijn hoofd, dat waren echt heel harde klappen, ik probeerde weg te duiken. Ze sloeg me wel in aanwezigheid van de pleegvader, maar niet als er anderen bij waren. Hij had trouwens ook heel harde handen.'

Elisabeth kreeg keer op keer te horen dat ze een slecht, zondig kind was en zou 'eindigen als haar vader' als ze niet oppaste. 'Ze waren gereformeerd en ik moest 's zondags een of twee keer naar de kerk. De dominee had het vooral over zonde. Dat trok ik me erg aan, ik bad dat ik niet in de gevangenis terecht zou komen. Ik moest altijd dankbaar zijn of excuses aanbieden zonder dat ik wist wat dat was.' 'Manipuleren, simuleren en chanteren was een tweede natuur van mijn pleegmoeder', aldus Elisabeth. 'Ze nam me vaak mee naar de dokter, zelf mankeerde ze zogenaamd van alles en dan verzong ze voor mij ook kwalen die ik helemaal niet had. Toen ik 12 of 13 was, vond ze me onhandelbaar en moest ik met een psychiater gaan praten. Dat vond ik wel fijn, het bood een uitlaatklep. Ik kon bijvoorbeeld vertellen dat me allerlei dingen verboden werden en dat ik straf en klappen tegen mijn hoofd kreeg voor het minste of geringste. Hij heeft ook een gesprek gehad met mijn pleegmoeder en haar gezegd dat zij in behandeling moest gaan, niet ik. Daar is ze niet op in gegaan.'

De psychiater was niet de enige die twijfelde aan het zelfinzicht van Elisabeths pleegmoeder. 'Op een keer was ze naar de huisarts geweest met allerlei klachten. Die gaf haar een verwijfsbrief mee voor de specialist, die werd in die tijd nog dichtgeplakt. Ze stoomde die thuis open en las dat haar huisarts schreef: "Ze mankeert niets, maar wil u per se zien". Omdat ze altijd ziektes simuleerde, geloofde ik het ook niet op momenten dat ze echt iets had.'

Uit verhalen van klasgenootjes leerde Elisabeth dat het er in andere gezinnen anders en vaak veel aangamer aan toeging. Dat zag ze ook met eigen

ogen. 'Op de lagere school had ik een leuk vriendinnetje met wie ik naar haar thuis ging. Daar werden spelletjes gedaan, ik mocht mee-eten en mijn vriendinnetje en ik mochten zelf in de keuken iets maken. De vrijheid die je daar als kind kreeg en het plezier van samen iets doen, dat kende ik helemaal niet. Toen ik later met mijn pleegouders een weekje op vakantie zou gaan - dat was heel uitzonderlijk, want uitstapjes beperkten zich tot een autoritje - nodigden ze mijn vriendinnetje uit om mee te gaan. Maar die was daar heel benauwd voor. De dag voor vertrek lag er een brief dat ze niet mee kon, omdat ze ziek was. Dat was natuurlijk een smoesje. Dat heeft ze later ook toegegeven. Ze durfde niet mee, omdat ze mijn pleegouders zulke enge mensen vond. Ik kon haar geen ongelijk geven. Ik kan me herinneren dat ik een keer mee was op een kamp dat de voogdijvereniging had georganiseerd en dat ik het jammer vond dat ik weer naar huis moest. Op school waren er een paar leerkrachten die door hadden dat ik het thuis niet fijn had. De school was veilig voor mij. In de vierde of vijfde klas was er een juffrouw die me tussen de middag meenam. Na school ging ik niet graag naar huis, ik moest steeds denken "wat zal er nu weer gebeuren?"'

Naast Elisabeth hadden haar pleegouders vaak nog een of meer pleegkinderen in huis. 'Die waren er meestal kort, ze kwamen en gingen. Die kinderen waren meestal een stuk jonger dan ik. Ik vond het wel leuk. Met name met Paultje, een jongen met een verstandelijk beperking, bouwde ik een goede band op. Omdat mijn pleegmoeder de situatie thuis veel mooier voorspiegelde dan die in werkelijkheid was, kregen ze die kinderen steeds toegewezen. Die pleegkinderen, en dat geldt ook voor mij, kregen hun voogd of voogdes nooit onder vier ogen te spreken. Voor zo'n man of vrouw leek het een goed pleeggezin.'

De strenge regels, de straffen en de klappen werden Elisabeth langzaam te veel. De vrijheid en het zelfbeschikkingsrecht die iedere adolescent wil veroveren, werden haar niet gegund. Toen barstte de bom. 'Ik was 16 en wilde ik eindelijk wel eens

een bh kopen. Dat mocht niet, als ik zonodig een bh moest, dan kon ik wel een oude van mijn pleegmoeder dragen. Dat vond ik natuurlijk stom en vernederend, er ontstond ruzie, mijn pleegvader sloeg me de trap af en ik ben weggelopen. Het was 7 februari 1967 en het was die dag vreselijk weer. Ik ging naar de zus van mijn pleegnoeder - die had ooit gezegd dat ik altijd bij haar en haar man terecht kon als het me thuis te veel werd - en die nam weer contact op met Petra en Paul, de pleegouders van mijn oudste zus.'

Tweede pleeggezin

Petra en Paul werden de nieuwe pleegouders van Elisabeth. Ze hadden zeven pleegkinderen en waren een soort gastouders, meestal voor kinderen van ongehuwde moeders. Ze bleken geen haar beter dan Elisabeths eerste pleegouders. 'In het tweede gezin was minder geweld, al sloeg mijn pleegvader er wel eens op los. Wat ze deden was vooral de boel verzieken en je vernederen. Dat deed meer pijn, je werd als mens de grond in geboord; voortdurend benadrukten ze dat je minder was. In dat tweede pleeggezin zat ook mijn zusje. We hebben daar maar een jaar samen gezeten. We werden samen vernederd. Onze achternaam werd als scheldwoord gebruikt om aan te geven hoe minderwaardig ze ons vonden. Als ik een slimme opmerking maakte of iets ter sprake bracht uit het wereldnieuws, dan was het meteen: "Oh, mevrouw de professor weet het weer zo goed". Dat eeuwige beledigen en traineren, dat was nog erger dan de klappen.' Elisabeth kan daarvan nog vele voorbeelden noemen. Toen ze in 1971 haar havo-diploma behaalde, stuurden haar eerste pleegouders haar een bloemstuk. 'Ik had toen al een tijd lang geen contact meer met hen. Van mijn nieuwe pleegouders mocht ik dat bloemstuk niet houden. Ze haalden het kaartje eraf en ik moest het toen naar een familielid van hen brengen die terminaal ziek in het ziekenhuis lag.' Een ander voorbeeld: 'Hun zoon kreeg voor de collecte 's zondags geld van zijn ouders, ik moest dat uit mijn zakgeld betalen, voor hem lag er een rol pepermunt klaar, voor mij niets.'

Elisabeth werd door haar pleegouders ingezet als goedkope arbeidskracht. 'Ik moest na schooltijd tien kilo oude kranten uitvouwen en daar papierrollen van maken. Hun zoon verkocht die aan marktkooplieden, ik kreeg niets van de opbrengst. Ik moest mijn eigen zakgeld verdienen. Op een gegeven moment werkte ik in bejaardentehuis, dat vond ik leuk, maar ik moest van het geld dat ik daar verdiende thuis het warme eten betalen. En op dat eten werd bespaard. We aten de hele week schol en lekkerbekjes die mijn pleegvader kreeg van een vriend die visboer was. Vies was dat. En 's ochtends kreeg je één plakje kaas. Tijdens de zomervakantie werkte ik vier weken in dat tehuis en moest ik drie weken lang de andere pleegkinderen verzorgen terwijl zij op vakantie gingen. Alles wat ik had of verdiende, werd afgepakt, ik was voor hen een goudmijntje. Aan de voogdes mocht ik niet vertellen dat ik vier weken weg was, want dan zouden ze geen pleeggeld krijgen. Ze namen het niet zo nauw met de regels en verdienden veel zwart. Tegelijkertijd waren ze heel kerkelijk en predikten over van alles hel en verdoemenis.' 'Mijn zus raakte zwanger in de periode dat ze bij hen woonde. Dat was natuurlijk een grote schande in zo'n gereformeerd gezin. Ze moest het kind afstaan en zelf het huis uit. Haar kind is in een pleeggezin terechtgekomen en later geadopteerd.' Na het behalen van haar havo-diploma ging Elisabeth naar de bibliotheek- en documentatie-academie. 'Uit een beroepskeuzetest bleek dat ik hbo-niveau had en toen heb ik bewust gekozen voor de korste opleiding om snel weg te kunnen als ik aan het werk zou gaan.'

Op eigen benen

Toen ze op de academie zat, ergens in 1972 raakte Elisabeth overspannen en beleefde ze een soort psychose. Ze zag duivels op de muren en werd met verschijnselen van een 'godsdienstwaanzin' opgenomen in een crisiscentrum en doorgeplaatst naar een psychiatrische instelling. 'Door het verblijf in die twee streng christelijke gezinnen met hun on-christelijke gedrag was er bij mij wat geknapt. Ik was een zielig vogeltje. In die inrichting zaten

allerlei patiënten door elkaar. Ik herkende de situatie in de film en later het toneelstuk *One Flew over the Cuckoo's Nest*. De arts daar was eindelijk iemand die vroeg hoe ik het thuis had. Gelukkig kreeg ik er bezoek, nadat een klasgenoot me op het terrein had zien lopen en dat op school verteld had. Ik heb er toen vier maanden gezeten.’

Inmiddels maakte Elisabeth zich steeds meer los van het pleeggezin. ‘In die tijd was ik het leven aan het inhalen. Ik werkte hard - had een baan bij Gist Brocades - feestte veel en was nog bezig met de godsdienst. Ik ging naar een Jeugd- en Bijbelkamp waar de tweede crisis ontstond. In het crisiscentrum sprak ik de arts toe in citaten uit *Openbaringen*. Die tweede opname heeft tien maanden geduurd. Gelukkig vond de personeelchef van Gist Brocades dat geen probleem, integendeel: hij zorgde ervoor dat ik iedere week bezoek kreeg van collega’s.’

‘In de psychiatrische inrichting kreeg ik een relatie met een van de verplegers. Hij heeft me toen nog verhuisd naar mijn eerste kamer buiten het pleeggezin. Eigenlijk was ik daar nog niet aan toe, ik maakte wel allerlei plannen en dacht dat de wereld aan mijn voeten lag. Het duurde nog een paar jaar voor ik echt zelfstandig werd. In 1975 leerde ik mijn man kennen met wie ik drie kinderen zou krijgen.’

Haar verleden bleef Elisabeth nog een tijd lang achtervolgen. ‘In de tweede helft van de jaren zeventig heb ik een paar keer gesolliciteerd en steeds dook mijn psychiatrische dossier op wat voor mij direct verboden was met mijn pleeggezinervaringen. Ik moest bijvoorbeeld gekeurd worden voor een baan, de keuringsarts begon voor te lezen uit mijn dossier en toen begon de hele kamer voor me te draaien. Ik werd teruggezogen in de tijd. Gelukkig zei ze toen: “Ik keur u goed, omdat u zo’n leuke moeder bent - ik had inmiddels een zoon en een dochter - en zulke leuke kinderen heeft”.’

Bijna alle contacten uit het verleden zijn nu verbroken. Van de godsdienst heeft Elisabeth al vele jaren geleden afstand genomen. Ze woonde de begrafenis van haar eerste pleegmoeder bij. ‘Dat heb ik dus wel netjes afgerond.’ Haar andere drie pleegouders zijn ook overleden. Met haar broers en zussen heeft ze geen contact. Haar vader zag ze

twee keer nadat ze op haar 21e van de voogdes zijn telefoonnummer kreeg. ‘Dat was geen succes. Hij deed alsof er nooit wat gebeurd was en hing met de kinderen de leuke opa uit. Excuses voor het in de steek laten van ons, zijn gezin, heeft hij nooit aangeboden.’ Eind vorig jaar kreeg Elisabeth bericht van het overlijden van haar biologische moeder. ‘Ze is 87 geworden en liet me nog een aardig bedrag na. Ik moest huilen, toen ik het bericht las, huilen om alles wat ik als kind gemist heb.’ De enige die ze nog wel eens ziet is haar pleegbroer Paultje.

Elisabeth koestert geen wrok meer, ‘ik ben ondanks mijn jeugd goed terechtgekomen. Mijn echte leven is pas begonnen toen ik het huis uit ging. Toen ik bij de huisarts kwam en zwanger bleek, zei zij “nu heb je je eigen leven, vanaf nu wordt het alleen maar beter”.

Ze kreeg gelijk. Ik ben al 41 jaar gelukkig met mijn man, heb drie fantastische kinderen en leuk werk. Ik heb mijn kinderen alles willen geven wat ik zelf gemist heb. Ze hoefden nooit dankbaar te zijn, maar ze lieten blijken dat wel te zijn. Mijn pleegouders hebben mij mijn jeugd ontnomen. Mijn eerste pleegmoeder deed misschien wel haar best, maar ze faalde jammerlijk. Uiteindelijk ben ik er veel sterker uitgekomen, maar soms droom ik dat ik weer in een van die gezinnen zit, dat zijn geen fijne dromen.’

Dat er nu onderzoek wordt gedaan naar geweld in de jeugdzorg vindt Elisabeth een goede zaak, ‘al was het alleen maar dat je met de verhalen over hoe het eraan toeging anderen hetzelfde leed besparen kunt. Achteraf gezien vind ik het ergste dat jeugdzorg, de stichting waar ik toen onder viel, zo jammerlijk is tekortgeschoten. De verantwoordelijken hebben nooit signalen opgevangen of er nooit iets mee gedaan. Mijn pleegouders speelden mooi weer en mijn voogdes ging er in mee. Ik zag haar alleen bij het jaarlijkse kopje thee en nooit nam ze me apart en vroeg ze door. Ik heb nooit de kans gekregen om te zeggen: “Help! Haal me hier weg!” ‘

‘Er was altijd een aanleiding om je te pakken te nemen’

Wim (1959) woonde met zijn vader, moeder, twee broers en twee zussen in een dorpje onder de rook van Utrecht. Zijn vader was touringcar-chauffeur en had een goed inkomen. Omdat hij acht maanden per jaar in het buitenland was, stond zijn vrouw er grotendeels alleen voor als het om de opvoeding en verzorging van de kinderen ging. Wim, die veel spijbelde en ‘nogal recalcitrant’ was, werd vanaf zijn 11e in verschillende internaten geplaatst. In een daarvan heerste een ‘waar schrikbewind’.

‘Als mijn vader thuiskwam, dan werden de kinderen op een rijtje gezet. Mijn moeder vertelde vervolgens wat iedereen sinds zijn vertrek uitgespookt had en dan kreeg je tikken op je handen. Ik was geen gemakkelijke jongen, ik was nogal recalcitrant. Op de eerste school waarop ik zat, was veel tuig, op de tweede, een rooms-katholieke school werd ik wel gepest, maar dat deed me niet echt. Ik ging mijn eigen gang en spijbelde vaak. Daarom kwam de leerplichtambtenaar eraan te pas en werd besloten dat ik naar een internaat moest. Er was er een uitgekozen niet zo ver van ons dorp vandaan. Daar was geen plaats en toen kwam ik op een internaat in Noord-Brabant terecht. Het enige wat ik daar nog van weet, is dat het gemengd was. Ik was toen bijna 12 jaar.’

Wim verbleef maar kort op dat internaat en werd overgeplaatst naar een gesloten justitiële inrichting in het noorden van het land. Daar kwamen in die tijd ook ‘moeilijk opvoedbare’ jongens terecht die niet met justitie in aanraking waren geweest. ‘Er waren daar drie groepen, ingedeeld naar leeftijd, ik zat in de jongste groep. Er gold een streng regiem en alles ging in de groep. We moesten in een rij twee aan twee de plaats oversteken van het woongedeelte naar de school, we gingen groepsgewijs douchen - dan stond je weer te wachten in een

rij - en er was helemaal geen privacy, ik vond dat maar niks. Na schooltijd werden we zes dagen per week aan het werk gezet. Twee tot twee en een half uur lang moesten we fietswielen spaken. Daar verdienden we f3,50 per week mee. Ik heb ze nog niet zo lang geleden nog eens aangeschreven of ik mijn reële salaris nog kon krijgen. Daar heb ik nooit een reactie op gehad.’

Isolercel als straf

‘Er was daar een groepsleider die we Heinrich, de Gestapo of de SS’er noemden. Dat was een grote, blonde man die een waar schrikbewind uitoefende. Hij terroriseerde de boel en zocht altijd een aanleiding om je te pakken te nemen. We hadden ‘s avonds corvee en dan keek hij alles heel precies na. Als hij nog ergens een stofrandje vond, bijvoorbeeld aan de bovenkant van de deur, dan sleurde hij je zo naar de isoleercel. Die isoleer gebruikten ze gewoon om je te straffen als je regels overtreden had of iets deed wat hen niet beviel. Je kreeg daar bijvoorbeeld heel droog, taai vlees te eten en als je dat dan niet weg kreeg, was dat weer een reden tot straf. Ook als je niet voldoende wielen gespaakt had, ging je de isoleer in en kreeg je een knal voor je kop. We moesten veertig wielen per dag spaken en we mochten elkaar niet helpen.’

Groepsleider ‘Heinrich’ zal Wim nooit vergeten. ‘Hij leek erop te kicken om te slaan en te straffen. Je probeerde die man te ontlopen. Als 12- of 13-jarige durfde je dat niet aan te kaarten. Je liep er voortdurend op je tenen. Ja, een keer heb ik tegen hem gezegd “Je hebt thuis zeker niets te vertellen”. Toen kon ik weer een dreun krijgen.’

Dat er geen onderscheid gemaakt werd tussen jongens die daar zaten vanwege criminele activiteiten en anderen die er zaten vanwege ‘problematisch gedrag’ vond hij onrechtvaardig. ‘Ik mocht bijvoorbeeld mijn ouders zeven maanden lang niet zien of

telefoneren, zelfs niet op mijn verjaardag. Post kreeg ik ook niet, brieven hielden ze gewoon achter.'

'Best wel leuke tijd'

Na negen maanden verhuisde Wim naar een inrichting voor moeilijk opvoedbare kinderen in het oosten van het land. Daar beviel het hem een stuk beter. Wim: 'Daar waren wel een paar gesloten paviljoens, maar zat niet alles door elkaar zoals in die andere inrichting. Je had er veel meer vrijheid. Je kon er door de bossen struinen, aan sport doen en muziekles volgen. Toen ik 15 was, ging ik naar een andere groep voor de wat oudere jongens. Je mocht er verschillende keren per dag roken en ook een sigaretje meenemen naar school. In het begin mocht je een pakje shag bij je houden, maar toen een paar jongens een handeltje begonnen, veranderde dat. Je kreeg een pakje shag per week en ook wel goed zakgeld daar. Elke dag ging ik op de fiets naar de mavo een dorp verderop. Het was best wel een leuke tijd.'

In deze inrichting liep geen 'Heinrich' rond. 'Je kreeg er wel eens een dreun, maar dan had je het ook verdiend. Er was ook een isoleer, maar daar werd je alleen heen gestuurd als je iets ernstigs had gedaan of door het lint ging, zoals die keer toen een paar jongens een mes trokken. Ik weet nog wel dat er twee groepsleiders waren die ontucht pleegden met jongens. Die werden direct ontslagen. Dat hoefden ze bij mij niet te proberen.'

Tussen de groepsleiders en andere personeelsleden vond Wim er enkelen bij wie hij wel kon aankloppen voor persoonlijke vragen en problemen.

'Daarvoor kon je terecht bij een maatschappelijk werker of een ander staflid of bij sommige groepsleiders. Van enkele groepsleiders had ik wel de indruk dat ze een pedagogische opleiding gevolgd hadden, maar er zaten ook vreemde vogels tussen, een paar alternatievelingen, hippies, een Oostenrijker en een Duitser.'

Om zich voor te bereiden op de Eerste Heilige Communie, die hij als kind niet gedaan had, ging hij maandelijks bij een pater langs. 'Dan was je even weg van het internaat en kon je het over andere zaken hebben.' Ook van het hoofd van de school,

met wie hij na de les wel eens een potje schaakte, kreeg hij aandacht. 'Ik heb daar mijn mavo-diploma gehaald, als enige. Als ik thuis was blijven wonen, was ik waarschijnlijk blijven spijbelen.'

Anders dan in de eerste inrichting kon Wim zijn ouders regelmatig zien. 'Ze kwamen op bezoek en dan kon je een dagje met ze op stap gaan. Ik had ook regelmatig verlof om naar huis te gaan. In de grote vakantie verbleef je drie weken thuis en drie weken in het tehuis. En ik liep ook wel eens weg, zo heb ik een keer een maand bij een vriendin in Utrecht gezeten.'

Excuses gewenst

In 1977, Wim was toen bijna 18, is hij teruggegaan naar zijn ouders en is hij werk gaan zoeken. 'Ik heb heel verschillende banen gehad in mijn leven. Ik heb gewerkt in de farmaceutische industrie, een eigen zaak gehad, twaalf jaar op de tram gereden en instructielessen tram, metro en bus gegeven. Later heb ik bij een Kantongerecht gewerkt op de parketboekhouding en de parketdienst, dan moest je de boetes van bekeuringen ophalen. Ik heb ook nog een chemische opleiding afgemaakt, maar ben vijftien jaar geleden na een bedrijfsongeval gedeeltelijk afgekeurd. Ik heb grote financiële schade opgelopen door een wanbetaler en zijn curator die me opgelicht heeft. Nu handel ik nog in computers en andere goederen op de Engelse markt.'

Vanaf 1992 heeft Wim gedurende verschillende perioden langdurig mantelzorg gegeven aan zijn moeder en vader, die beiden overleden zijn aan kanker. Zelf is hij sinds drie jaar onder behandeling voor nier- en keelkanker. Ook op relationeel gebied ging zijn leven niet over rozen. Toen hij kanker bleek te hebben, liet zijn derde vrouw, een Engelse, hem in de steek. Uit eerdere huwelijken heeft hij twee kinderen. 'Aan die tijd in de internaten heb ik toch wel overgehouden dat ik altijd alles alleen moet opknappen. Dat heeft me in relaties ook wel parten gespeeld.'

Wim heeft het altijd moeilijk gevonden om te verzwijgen dat hij in tehuizen heeft gezeten. 'Ik heb een hekel aan liegen, maar je moet wel, omdat het

tegen je gebruikt wordt. Als bij een sollicitatie bekend wordt dat je in die twee inrichtingen hebt gezeten, dan krijg je toch het stempel van crimineel opgedrukt.'

Van de justitiële inrichting in Noord-Nederland wil hij excuses voor het gedrag van toen. 'Verder mag ik niet klagen over mijn leven. Ik heb rijkdom gekend, ik heb armoë gekend.'

‘We waren als kinderen minder dan honden’

Max is in 1962 geboren als de vijfde van acht kinderen, vijf jongens en drie meisjes. Toen hij 2,5 jaar oud was, werden alle kinderen uit huis geplaatst. Op zijn 4e verhuisde Max en twee broers naar een pleeggezin. Max woonde er het langst; dertien jaar in de hel.

Max vermoedt dat de kinderbescherming in actie kwam vanwege de ruzies en het geweld thuis, het drankgebruik en de, wat hij noemt ‘bizarre zaken’ die er zich afspeelden en die zijn moeder zo’n twintig jaar geleden tegenover hem bevestigde. Zijn vader dacht dat Max niet zijn zoon was, haatte hem daarom en heeft verschillende keren geprobeerd hem te doden. Mogelijk was er sprake van seksueel misbruik, opsluiting in een kelder en gruwelijke slachtingen van dieren. Zijn moeder kon de situatie niet aan en heeft waarschijnlijk zelf de instanties ingeschakeld.

Gevoel er niet bij te horen

Max kwam eerst terecht op de peuterafdeling van een behandelingsstehuis, waar volgens hem alles in de groep plaatsvond, ‘als individu bestond je niet’. Hij herinnert zich dat hij een keer onder prikkeldraad doorkroop om een roos te plukken die hij zo mooi vond. ‘Mijn hele hoofd was opengehaald, maar je mocht niet huilen als je pijn had. Je werd niet getroost. De leidsters bleven op afstand, ze mochten je niet aanraken of optillen. Dat heeft een leidster maar één keer met me gedaan. De groep was wel veilig, de sfeer onderling wel goed. Maar ik mocht, omdat ik een van de jongsten was, niet aan alles meedoen, niet met sneeuwpoppen maken of Sint Maarten vieren. Mijn broer Joost, die anderhalf jaar ouder is, mocht dat wel. Er waren daar geen echte bedden, alleen maar matrassen. Ik slaap nog steeds alleen op een matras.’

Waar de rest van het gezin was, dat wisten Max en

zijn broer niet. ‘Ik dacht ook niet aan hen.’ Toch is er een moment geweest - een observatierapport getuigt ervan - dat Max waarschijnlijk terug wilde naar zijn moeder. ‘Ik was een keer weggelopen en ze vonden me op de spoorbaan. Ik denk dat ik naar huis wilde lopen, ons huis stond langs het spoor.’ Die eerste ervaringen zijn voor Max nog steeds heel belangrijk. ‘Ik heb een dissociatieve stoornis, je leeft dan niet in één wereld of één tijd. Als ik op straat loop, voel ik dat er niks meer van mijn leven klopt. Soms ben ik dat kleine jongetje weer. Het gevoel dat je er niet bij hoort, dat heb ik nog steeds, dat is niet prettig.’

Het vertrek uit het tehuis, kort na Kerstmis 1965, kwam voor Max en zijn broertje als een volledige verrassing. ‘We wisten nergens van en werden van de ene op de andere dag naar een pleeggezin in het midden van het land gebracht. Die mensen hadden gereageerd op een advertentie waarin pleegouders werden gezocht. Ze hadden geen eigen kinderen, hij was oud-KNIL-militair, zij was een streng iemand. Ik heb van mijn 4e tot en met mijn 17e bij hen gewoond. Naast Joost zat ook mijn oudste broer Peter een jaar of zes daar, soms met grote tussenpozen, dan zat hij in een of ander opvoedingsinstituut.’

Van kwaad tot erger

Max noemt zijn pleegouders van toen ‘hard en niet aardig’. ‘Ik beleefde alles wat er daarvoor was gebeurd steeds opnieuw, maar daar hielpen ze me niet mee. Mijn pleegmoeder liet merken dat ze andere kinderen leuker vond. Ze gooide mijn knuffelbeesten weg. Mijn pleegvader nam Joost wel op schoot, maar mij niet. Met Peter hadden ze grote moeite, die mocht niet aan tafel zitten. Ik sliep bij Joost op de kamer. Hij was hartstikke bang en ik moest hem geruststellen dat er niemand op de stoel zat die tussen onze bedden in stond.’

Vrijwel vanaf het begin werd ik geslagen. Ze noemden me vies, sloegen tussen mijn benen en zette me onder een koude douche.’

Als 6-jarige vond Max een dood vogeltje en nam dat mee naar huis. Zijn pleegmoeder begon tegen hem te schreeuwen en gaf hem klappen. ‘In het kindertehuis mochten we kikkers dood maken en ik dacht dat het een dode kikker was.’ Toen zijn amandelen geknipt moesten worden, vroeg Max of hij dan met de ziekenauto opgehaald zou worden, dat leek hem wel spannend. ‘“Wat denk je wel niet?”’, was de reactie en opnieuw kreeg ik slaag.’

Van kinderlijke gevoelens en fantasie leken zijn pleegouders geen enkel benul te hebben. ‘Mijn broer zegt dat ze het vooral om het geld te doen was en dat ze van ons rijk zijn geworden. Ze ontvingen f700,- per kind per maand. Feit is dat ze in steeds grotere huizen gingen wonen. Toen ik 7 was, verhuisden we naar de Veluwe. Daar werd alles erger. Eerst moesten ze vooral Peter, mijn oudere broer hebben. Ze hebben hem door de achterraut geslagen. Het was iedere dag schreeuwen en geweld, meubels vielen om. Ik weet niet of er een aanleiding was om hem te slaan. Ik hoor hem nog krijsen. Het was vreselijk, ze hebben zijn trommelvlies kapotgeslagen. Peter had een kamertje op de eerste verdieping terwijl Joost en ik op zolder sliepen. Wij waren heel bang, we stonden te trillen op onze benen. We konden er niets tegen doen, niet wegvlugten of ons onzichtbaar maken. In dezelfde periode kregen Joost en ik het te verduren.’

Joost en Max werden vrijwel dagelijks mishandeld, ieder op hun beurt. Terwijl de pleegouders de één onder handen namen, hoorde de ander zijn broertje schreeuwen. ‘Je mocht niet huilen, dan kreeg je nog meer slaag. Ze begonnen met op je billen te slaan en op je rug. We kregen ook trappen. Eerst sloegen ze met de blote hand. Ze gingen zo lang door tot hun handen zeer begonnen te doen. Daarna gebruikten ze een kleeplank, een schoenlepel of een stok. Als je een minuut te laat thuiskwam, stonden ze vaak al met een kleeplank achter de deur. Onder de trap sloegen ze die dan op je kapot. Toen ik 7 was, nam ik voor het

eerst een vriendje mee naar huis. Hij werd gelijk weggestuurd en ik kreeg onder de trap dertig stokslagen. Daarna heb ik geen vriendjes meer geprobeerd.’

Max weet nog steeds niet wat zijn pleegouders bezielde. ‘Ik weet niet waarom ze dat deden. Mijn pleegmoeder begon om het minste of geringste te krijsen en te schreeuwen, mijn pleegvader was een wrede man. Ze waren ook heel gemeen naar de katten. Onderling waren ze niet gewelddadig, wel heel afstandelijk. Iedereen in het gezin leefde apart van de anderen. Er was geen echt contact, geen gezamenlijkheid. Ik en mijn broers probeerden vooral te overleven.’

Bang voor alle volwassenen

Omdat er weinig mensen over de vloer kwamen, bleef voor de buitenwereld verborgen wat er in het pleeggezin van Max gebeurde. Max was bovendien bang voor alle volwassenen. Ook voor zijn voogd, een al wat oudere maatschappelijk werkster. ‘Ik weet nog dat ik een keer negerzoenen had gekocht van het geld dat voor de zending bestemd was. Voor straf moest ik de hele zomer op bed liggen. Die voogd kwam een keer aan mijn bed en zei dat dat een goede straf voor mij was.’ Of zij wist wat de straf werkelijk inhield, weet Max niet, wel dat ze hem niets vroeg. ‘Ik moest meteen uit school mijn pyjama aan en naar bed. Pas om half acht ‘s avonds kreeg ik iets te drinken, tegen die tijd had ik vreselijke dorst. Daarom dronk ik op schooldagen nog flink wat water voor ik naar huis ging. Ik kreeg ook geen eten. Het was nog licht, ik hoorde buiten kinderen spelen en lag daar maar. Ik wist niet waarom. Het plafond, de strepen op de gordijnen, de plinten, de schaduwen, ik kan ze nog zo uittekenen.’

School vond Max ‘gewoon’, maar ‘niet echt een plezier’. ‘Ik werd gepest en gemeden, vriendjes had ik er niet. Ik mocht niet meedoen, ik zag er anders uit. Joost werd vanwege zijn zogenaamd “stomme kleren” veel erger gepest. Dat kwam bij mij pas op de middelbare school. Ik ben een keer door een onderwijzer geslagen, verder niet. Ik denk dat ze op school niet wisten hoe het er thuis aan toe ging. Ik

heb er nooit iets van gemerkt dat ze dat door hadden. Mijn pleegouders wisten het goed verborgen te houden. Zo bleven ze drie snoepjes aannemen van de bakker toen mijn twee broers al lang weg waren. Die bakker dacht dat we er alle drie nog woonden.'

In het gezin kwamen vrijwel nooit andere kinderen, ook niet van familie. 'We werden wel meegenomen naar familie van mijn pleegouders. Er was een neefje, de zoon van een zus van mijn pleegmoeder, met wie ik het leuk vond om te spelen. Dat konden ze dan niet verbieden. Die tante en oom hadden niets in de gaten, ze bemoeiden zich ook nergens mee. Het huis op de Veluwe had wel burens die het schreeuwen van mij en mijn broertje gehoord moeten hebben. Zij hadden zelf een zoon van 20 verloren door een motorongeluk en ze hadden goed contact met mijn pleegouders.'

Een van de weinige fijne momenten die Max kende, was de wekelijkse zwemtraining van de zwemclub waar hij lid van was. 'In het water voelde ik me vrij, even onder hun toezicht uit.' Maar ook in die club was hij geïsoleerd. 'Ik mocht geen vriendjes. Aan wedstrijden op zondag mocht ik niet meedoen. Op zondag was contact met andere kinderen sowieso taboe. Mijn pleegouders waren hervormd op gereformeerde grondslag, een zwartekousenkerk. We moesten naar catechesatie en iedere zondag een paar keer naar de kerk. We werden 's zondags opgesloten, we mochten niet naar voetbal. Er was thuis geen radio of tv, alleen een platenspeler met klassieke muziek en een bandrecorder die ze gebruikten om naar een preek te luisteren als ze ziek waren. Ik mocht mijn haar niet laten groeien en toen ik op het eind van de lagere school een vwo-advies kreeg, stuurden ze me naar een strenge school in de stad, terwijl er vlakbij een goede middelbare school was.'

Ook de kerk ervaarde Max als bedreigend. 'Op mijn 7e ben ik gedoopt. Ik dacht toen dat ze me dood gingen maken. Mijn pleegmoeder kwam naar boven en in het donker zag ik ineens haken en kruisen. Ik dacht "ik moet dood", ik ben onder de dekens gekropen, ik wilde doodbloeden. Dat was erg heftig, ik zat ineens in een andere werkelijkheid.'

Slaan in bed

Toen Max tussen 8 en 12 jaar was, ging het geweld een nieuwe fase in. 'Ik werd voortaan in bed geslagen, Joost moest dan in de slaapkamer van mijn pleegouders op hun bed gaan liggen. Hij kwam dan pas om half twaalf weer terug. Tevoren lagen we samen wakker en als een van ons hen aan hoorde komen - ze deden hun schoenen uit voor ze de trap opslopen - dan gaf die een klopsignaal of fluisterde een code. "WB" betekende bijvoorbeeld "wakker blijven".'

'In die tijd had ik last van gewelddadige seksuele fantasieën. Ik zag overdag alles voor me, ik bad dat het op mocht houden. Vermoedelijk ben ik als klein kind sadistisch misbruikt. Mijn pleegouders merkten dat ik masturbeerde - zonder kon ik toen niet inslapen. Voor straf sloegen ze op mijn geslachtsdelen, eerst met de blote hand, daarna met een schoen, dat deed vreselijke pijn. Ze zeiden dat de dokter alles daar beneden weg zou snijden. Ook op mijn achterste werd ik geslagen. Die plekken waren voor anderen niet te zien, al moet een schoolarts toch wel iets opgemerkt hebben. Blauwe plekken op andere plaatsen of een gat in je knie, dat was voor jongens op die leeftijd niet zo ongewoon. Daar werden geen vragen over gesteld.' De vernederingen en mishandelingen bleven niet beperkt tot de avonden. 'Je kon continu geslagen worden. We mochten niet lachen, niet huilen, geen emoties tonen. Onze pleegouders corrigeerden ons voortdurend - "handen recht voor je houden", "benen recht zetten" enzovoort. We waren als kinderen minder dan honden. Als zij op de bank zaten, moesten wij de op de grond gaan zitten.'

Alleen gebiedende wijs

'Peter, mijn oudste broer, is rond 1972 weggelopen uit dat gezin. Hij is niet meer teruggekeerd en naar de marine gegaan. Ik heb een keer tegen de voogd gezegd dat ik hem vreselijk miste. Daarvoor kreeg ik weer ongenadig op mijn donder. We verhuisden naar een nieuw, vrijstaand huis in dezelfde plaats. Daar gingen de mishandelingen gewoon door. Omdat Joost begon te slaapwandelen en de deur wel eens uitliep, konden ze me niet meer in bed

slaan terwijl hij ergens anders lag. In plaats daarvan grepen ze iedere kans aan. Ik was een keer in het zwembad geslagen door een veel grotere jongen. Mijn handdoek zat onder het bloed en toen ik daarmee thuiskwam, was dat aanleiding om erop los te meppen. Hetzelfde gebeurde toen mijn fiets kapot was, nadat ik door een woeste hond er vanaf was getrokken. Van alles wat me overkwam, kreeg ik zelf de schuld. Ik ben ook wel eens de trap afgeslagen met als resultaat erg pijnlijke, gekneusde ribben. Ze dreigden ook voortdurend met Truus, dat was mijn voogd toen. “Truus komt je halen voor het gekkenhuis”, zeiden ze bijvoorbeeld.’

‘Als Joost iets had gedaan, kreeg ik ook op mijn donder. Ik moest dan in de schuur gaan staan, soms urenlang, zitten kon je er niet. En ik herinner me dat mijn pleegvader Joost tussen de aanrechtkastjes sloeg en maar door bleef gaan. Joost begon terug te slaan en was sterker dan ze verwacht hadden. Mijn pleegvader heeft ook een keer bakstenen naar hem gegooid toen Joost de spatborden van zijn racefiets wilde halen. Ik ging daarna met mijn pleegouders ergens op visite en toen we terugkwamen was Joost verdwenen. Truus kwam toen langs en zei tegen mij “Joost is onder invloed van iets, maar jij loopt toch niet weg hè?” Ik was zo bang. Toen ze ophielden met slaan, ik denk omdat ik te groot werd, hebben ze me in plaats daarvan tot mijn 17e opgesloten in de donkere kelder.’

‘Ik werd steeds meer op andere manieren mishandeld en vernederd. Toen ik een jaar of 13 was, mocht ik me niet meer douchen en geen schoon ondergoed meer aan. Ik stonk vreselijk en om naar die middelbare school te gaan in de stad moest ik eerst een stuk fietsen, dan de trein en daarna een bus nemen. Kinderen die ik tegenkwam en kinderen op school meden me of lieten merken dat ze me smerig vonden. Of ze begonnen me te pesten. Thuis werd ik met mijn hoofd in de kattenbak geduwd of ik kreeg het eten uit de bak waar de hond net uit geslurpt had. Ik zat in onderbroek op de grond en de hond mocht op de bank liggen. Mijn pleegvader begon zijn wandelstok steeds meer te gebruiken om me als een hond naar mijn plek te sturen. Ik zie de zilveren knop

ervan nog voor me. Als je naar de wc moest, moest je dat vragen, bijvoorbeeld “mag ik twee minuten naar de wc?” We hadden ook zwijgdagen, dan mocht je de hele dag niets zeggen. Als er al tegen ons gepraat werd, was dat altijd in de gebiedende wijs. Mijn pleegouders hebben me nooit gevraagd “hoe gaat het met je?”, “hoe was het op school?”, “vind je dit lekker?” Nooit.’

Wereldvreemd kind

‘Joost en ik zijn als slaaf gebruikt, al vanaf mijn 7e moesten we het hele huis doen, stofzuigen, ramen lappen, noem maar op. Het werd gecontroleerd of het goed was gedaan. Zo niet, dan volgde weer straf. Een verzameling van archeologische vondsten die ik had aangelegd - dat was mijn schat van urnstukken en scherven - gooiden ze in één keer weg, “wat moest ik met die rotzooi?” ‘

Na Peter liep ook Joost weg. Het was 1977. Max bleef alleen achter en opnieuw verhuisde het gezin naar een andere plaats aan de rand van de Veluwe. ‘Ik voelde me volledig geïsoleerd, wist niet waar ik heen moest, er was niemand die me aandacht gaf. Het was ongeveer in die tijd dat ik in de zomer voorhoofdsholteontsteking opliep en daardoor niet mee kon met het zomerkamp van school. Er was een buurjongetje die naar me omkeek en vroeg “zal ik Donald Ducks voor je halen?” Mijn pleegouders konden dat niet weigeren, want zijn familie was ook van de kerk. Maar ze zorgden er wel voor dat hij me daarna niet meer kon opzoeken.’

‘Hoewel ik mijn havo-diploma haalde met een vakkenpakket dat zij bepaald hadden, was ik een wereldvreemd kind, ieder kind van 10 was verder in zijn ontwikkeling. In die zomer ben ik ook weggelopen. Naar het bos, daar mocht ik wel heen en daar had ik al mijn eigen plekje waar ik me soms terugtrok. Het grensde aan een militair terrein. Ik had niets bij me, ben maar op de grond gaan liggen. Toen ik wakker werd, hoorde ik de wilde zwijnen om me heen lopen. Ze lieten me met rust. De volgende dag heb ik een soort hut gebouwd en ik heb het daar een paar weken volgehouden, levend van bramen en bosbessen. Ik viel erg af en ben van de honger teruggegaan. Ze hadden me niet

gezocht. Het eerste dat ze tegen me zeiden was “dit wordt niet tegen Truus gezegd”. Ik was moe en vies. Ik kreeg een bord vla.’

Na die zomer begon Max met de pedagogische academie. Zijn pleegouders hadden hem de keus gegeven onderwijzer of dominee worden. Max wilde niet langer hun naam dragen en koos ervoor op school zijn oorspronkelijke achternaam te gebruiken, tot woede van zijn pleegouders. De opleiding werd geen succes. ‘Voor de klas staan was een ramp, ik dacht steeds als ik de leerlingen zag “ik zit liever bij jullie in de schoolbankjes”.’

Tijdens een kennismakingskamp van de academie dook plots Max’ oudste broer Peter op. Hij was op de motor, gaf Max een briefje met zijn telefoonnummer en zei “als je weg wilt, bel dan dit nummer”. ‘Ik ging nog diezelfde avond naar het station, heb hem gebeld en de trein naar het noorden genomen. Ik was 17,5 en voor het eerst vrij. Toen kwamen er problemen met de voogdij. Ik was nog minderjarig en ze vonden het niet goed dat ik bij hem bleef. Ik moest eerst naar een opvanggezin in West-Nederland, dat waren heel leuke mensen, maar daar kon ik maar kort blijven. Vervolgens kwam ik in een gezin waarin iedereen de hele dag met een krat bier voor de televisie hing, ze keken naar mij niet om. Daarna werd het een zooi. Ik had Truus alles verteld, maar ze wilde er niks van horen. De pleegouders lieten haar niet meer binnen. Ik was inmiddels 18, paste nergens meer in en werd op straat gezet. Ik werd een zwerfjongere, sliep in de opvang voor dak- en thuislozen of in Utrecht in Hoog Catharijne. Soms pikten mannen je op en kreeg je wat te eten in ruil voor seks. Er waren ook perioden dat ik wekenlang in het bos woonde. Tot mijn 21e bleef ik onder voogdij en Truus bracht me af en toe wat geld. Van mijn pleegouders heb ik nooit meer iets gehoord of gezien. Ik had ze wel ter verantwoording willen roepen.’

Kapotte identiteit

Zijn jeugd bleef Max achtervolgen. Toen in 1993 de moord in Engeland door twee 10-jarigen op een 2-jarige peuter uitgebreid in het nieuws kwam,

kwam alles weer boven en zocht hij hulp.

Namens hem nam een advocaat contact op met de voogdijvereniging, maar die achtte zich niet verantwoordelijk omdat het een rechtsvoorganger betrof. Wel bracht de organisatie Max in contact met een bekende psychotherapeute die gespecialiseerd is in (seksueel) misbruik van kinderen. ‘Dat was toch een vorm van genoegdoening. Van haar heb ik vijf jaar lang, van 1995 tot 2000, therapie gehad. Zij stelde vast dat ik last heb van posttraumatische stressstoornissen en dat ik continu in reactie op mijn jeugd ben. Niets is zwaarder dan een kapotte identiteit, niet weten wie je bent.’ ‘In 1996 heb ik aangifte gedaan tegen mijn pleegouders. Mijn broer Joost, die liever alles zoveel mogelijk wilde vergeten, heeft ook een verklaring afgelegd. De officier van justitie vond echter dat er te weinig feitelijke aanknopingspunten waren om tot vervolging over te gaan. Het ging me niet om hun vervolging maar om erkenning van wat me is aangedaan. Het gekke is dat ik als kind helemaal niet lastig was, ik speelde het liefst in mijn eentje met lego en blokken.’

Wat toen nog niemand weten kon, is dat het gezin in 1965 voorgoed uit elkaar gevallen is. Joost, die met Max het langst in het pleeggezin verbleef en de enige met wie hij nog contact heeft, kreeg alcoholproblemen. Hij is nu clean en leeft van een bijstandsuitkering. Max’ oudste broer is bij de politie gegaan, zijn jongste broer heeft het grootste deel van zijn leven op straat gewoond en is onder tragische omstandigheden overleden. ‘Zelf kan ik niet tegen alcohol, drugs of medicijnen, daarom leef ik nog.’ Max’ vierde broer is geadopteerd en wil niets meer met zijn familie te maken hebben. Zijn oudste zus zit in een psychiatrische inrichting en van de andere twee zussen heeft hij na de uithuisplaatsing nooit meer iets gehoord.

Tot zijn 10e heeft Max zijn moeder een paar keer gezien. Die bezoeken werden door de voogdij georganiseerd in een café bij een station. ‘Dat duurde dan anderhalf uur, maar het was niet gezellig. Pleegouders en moeder mochten elkaar niet ontmoeten en ik mocht cadeautjes van mijn moeder niet leuk vinden. De voogd liet voortdurend

blijken dat mijn moeder en ik de slechterikken waren en mijn pleegouders de goeden. Hun dreiging hing altijd om zo'n bezoek heen.' Toen hij ongeveer 30 jaar oud was, kwam Max zijn moeder na twintig jaar toevallig tegen. 'We hebben nog een paar jaar contact gehad maar dat ging niet meer.'

In die periode heeft zijn moeder Max de plaats laten zien waar hij opgroeide tot de kinderen werden weggehaald. 'Ik voelde dat ik daar als klein kind geweest was en we vonden mijn naam op de muur van een kelder waar ik vastgehouden ben. Dossiers om de preciese reden van de uithuisplaatsing te achterhalen, zijn er niet meer. Ook de doos met spullen die de voogd van al haar pupillen had, was kort na haar dood vernietigd.'

In 2000 trok Max naar het zuiden. 'De laatste twaalf jaar heb ik op elf adressen gewoond. Het is moeilijk om me ergens veilig te voelen. Naar bed gaan is iedere keer nog een hel en als ik 's nachts wakker word door lawaai, slaap ik nooit meer in. Baby's of peuters kan ik niet zien. Het beeld van slaan in bed, daar kom ik nooit meer van af. Het isolement is nog het ergste.'

Het vrijwilligerswerk dat Max jaren lang heeft gedaan, haalde hem enigszins uit dat isolement. 'Dat werk sloot nauw aan bij mijn interesses zoals de archeobotanie, het bestuderen van plantaardige archeologische sporen. Ik deed dat werk met een Wajong-uitkering en de regelmaat en afleiding waren heel goed voor mij. Door nieuwe regels mag ik nu geen vrijwilligerswerk meer doen, dat is voor mij heel erg. Toch probeer ik van het leven nog wat te maken. Ik houd van de natuur, archeologie, spullen zoeken met een detector, van lego, fietsen en wandelen.'

Als kind heeft Max een paar keer in zijn leven een ervaring gehad die een geluksgevoel teweegbracht. 'Het was een namiddag in augustus of september. Mijn pleegouders en ik waren bij een meer samen met familie en hun kinderen. Ik kreeg aan het eind van de dag toestemming om in mijn eentje met hun rubberbootje het meer op te gaan. Ik ben in het bootje gaan liggen, ik dobberde op het water, de zon scheen op mijn gezicht; dat was heel mooi, erg prettig.'

‘Ik werd niet gehoord of gezien’

Als 16-jarige werd Janka, toen ze in de war was en zich ongelukkig voelde, ‘tijdelijk’ opgenomen in een psychiatrisch ziekenhuis. Het werd een verblijf van 2,5 jaar waarvoor achteraf gezien geen goede reden was. Gedurende anderhalf jaar werd Janka bovendien door een medewerker seksueel misbruikt. De gevolgen van de ongegronde opname bleken levenslang. Janka: ‘Het was Kafka in de Nederlandse ggz.’

Janka werd in 1956 als derde meisje geboren in een arbeidersgezin. Ze omschrijft zelf het gezin als ‘gewoon goed’: ‘Ik was een gewenst kind. We waren thuis niet heel close en mijn ouders waren niet gewend hun genegenheid voor hun dochters te laten zien. Ze hebben wel moeten bikkelen. Mijn moeder heeft altijd extra moeten werken en zorgen, omdat mijn vader hartpatiënt was. Hij overleed in 1974 toen ik anderhalf jaar in de inrichting zat.’

Janka had naar eigen zeggen ‘een gewone jeugd, niets apart’. Na de lagere school ging ze naar de huishoudschool, maar daarmee stopte ze na het tweede jaar. ‘Ik had daar weinig mee en wist niet goed wat ik wilde. Ik heb toen als verkoopster gewerkt bij V&D en in een juwelierszaak, maar dat werk lag me helemaal niet.’

In haar vrije tijd bewoog Janka zich in een alternatieve vriendenkring. ‘Je had bij ons in de stad een jongerensociëteit in een boerderij waar studenten, hippies en zo kwamen, niets extreem. Daar werd ook geblowd en ik deed daaraan mee. Mijn ouders mochten dat niet weten, al vermoedden ze het misschien wel. Ik kwam daar een vriendje tegen die studeerde en op kamers zat.’

Haar oudere zussen waren toen - begin jaren zeventig - het huis al uit. De een was getrouwd, de andere volgde een verpleegkundige opleiding. ‘Ik was zelf nog een beetje zoekende’, aldus Janka. ‘Thuis voelden ze aan dat er wat verkeerd aan het

gaan was en ze maakten zich ongerust. Ik was opstandig, lag dwars, voelde me niet begrepen en ze moeten gedacht hebben dat er meer aan de hand was. Ze wisten niet wat ze ermee aan moesten. Op een avond toen ik geblowd had en te laat thuiskwam, moest ik mijn sleutels inleveren. Mijn ouders vertelden me dat ze voor de volgende dag een gesprek voor me geregeld hadden met een of andere hulpverlener. Mijn moeder zei iets van “als je niet kunt zeggen wat je dwarszit, schrijf het dan op of als je het ons niet kunt vertellen, vertel het dan aan een ander.” ‘

Kantelpunt

Die avond in 1972 klom Janka uit het raam van haar slaapkamer en liep weg, voor de tweede keer in haar leven. ‘Het was midden in de nacht en ik hoorde kort daarna de brommer van mijn vader. Ik had me verstopt en kwam niet tevoorschijn. Dat blijkt dan achteraf een kantelpunt te zijn, ik had ook wél uit mijn schuilplaats tevoorschijn kunnen komen. Ik had een schooltas met spullen bij me en toen ‘s ochtends de eerste bussen reden, ben ik naar die jongen aan de andere kant van de stad gereisd. Samen zijn we toen naar Groningen gegaan. Later kwam ik erachter dat ik op de telex van vermiste personen van de politie stond.’ Na een maand gelogeed te hebben op een studentenkamer kwamen Janka en haar vriend terecht op een tweekamerflat. Terwijl hij via een uitzendbureau werk vond, zat Janka de meeste tijd binnen. Ze twijfelde over haar toekomst. ‘Ik had weinig te doen, Groningen was het ook niet voor mij. Ik ging meer blowen, maar kon daar niet zo goed tegen. Ik had het idee dat ik op moest passen, dat de politie me zocht. We zijn naar het JAC/Release [alternatieve jeugdhulpverlening] gegaan en de hulpverlener daar heeft toen een gesprek met mijn ouders geregeld. Ik had hen eerst via een brief gestuurd en daarna zagen we elkaar op het

adres van een nicht in Groningen. De uitkomst was dat ik niet terug naar mijn geboortestad zou gaan.’ Dat besluit hield niet lang stand. Janka volgde haar vriend terug naar hun vorige woonplaats. Ze woonde een tijdje bij hem in totdat hij zei genoeg van hun relatie te hebben. Ze kon dat slecht aan, was angstig en gespannen en samen gingen ze naar de GGD om hulp te zoeken. De arts die hen te woord stond, hoorde haar verhaal aan, gaf haar librium mee om te kalmeren en zei tegen Janka dat ze de volgende dag terug moest komen, er was geen sprake van een crisissituatie.

‘De volgende dag vertelde hij me dat ik twee weken naar een instelling kon om tot rust te komen.’ Die instelling was de St. Maartenspoort, een psychiatrisch ziekenhuis voor volwassenen, in een dorp zo’n 30 kilometer verderop. Janka had er al wel eens over gehoord. ‘Een buurvrouw had daar een tijdlang gezeten en het beeld dat ik ervan had was dat van een somber oud gebouw. Dat bleek niet te kloppen, er waren allemaal moderne paviljoens met enorme lange gangen. Dat is tegelijk ook het enige positieve wat ervan te zeggen valt.’

‘Mijn vriendje ging mee om me weg te brengen. Nadat hij afscheid had genomen, kreeg ik te horen dat ik twee weken lang geen contact met de buitenwereld mocht hebben. Het was in de dagen tussen Kerst en Oud en Nieuw, waarschijnlijk waren er weinig stafleden aanwezig. Hoe dan ook, het lijkt erop alsof vanaf dat moment de Wet van Murphy in werking trad.’ In plaats van twee weken zou Janka 2,5 jaar in de inrichting blijven.

Geen duidelijke diagnose

Omdat Janka in 2000 haar dossier van een kleine dertig jaar eerder ter inzage kreeg, kan ze haar herinneringen aanvullen met wat medewerkers van de St. Maartenspoort op papier hebben gezet. ‘Uit de rapportage over de intake kom je niet te weten wat er met me aan de hand was. Er is toen en ook later nooit een duidelijke diagnose gesteld, al helemaal niet door een psychiater. Op 5 januari 1973 - ik zat er toen al zeker een week - wordt vermeld dat ik “twee maal hysterische aanvallen” zou hebben gehad en in een “soort van schemer-

toestand met motorische onrust en ernstige enge gedachten” zou verkeren. Als reden voor opname wordt een “fugue” genoemd, een soort van dissociatieve toestand. ‘Dat klopt niet, ik heb altijd geweten wie en waar ik was.’ Er staat ook dat ik “vastliep in drugsgebruik wat uitmondde in een suïcidale reactie”. Dat laatste was gebaseerd op het feit dat ik ‘s nachts wel eens met vrienden over het spoor liep. Dat deden we, omdat we dat wel sfeervol vonden, niet omdat we levensmoe waren.’ Janka las meer terug in het dossier waarover ze zich verbaasde en zich nog kwaad kan maken. Ze zou geleden hebben aan een ‘multiple gedragsstoornis’, ‘mogelijk matig tot zwak begaafd zijn’ en ze zou zogenaamd ‘pedagogisch verwaarloosd’ zijn door overbeschermende en tegelijk ‘rigide autoritaire’ ouders. Een gerenommeerd hoogleraar psychiatrie die in 2014 op verzoek van Janka en de St. Maartenspoort haar dossier bestudeerde, concludeert dat diagnoses nergens onderbouwd werden, dat er geen behandelplan was en dat onduidelijk is waarom er keer op keer werd gekozen voor een ‘mogelijk langdurige opname’. Ook schrikt hij van de - ook voor die tijd - ‘extreem hoge doseringen’ van antipsychotica en andere medicijnen die Janka kreeg voorgeschreven.

Janka wist tijdens haar verblijf in St. Maartenspoort niet wat er allemaal over haar gerapporteerd werd. Wat ze wel wist, was dat ze zich er niet thuis voelde. ‘In de eerste periode liep ik daarom vaak weg. Die inrichting lag een heel eind buiten het dorp, het was ook zeker een half uur naar het station. Meestal had ik echter geen doel, ik wilde vooral niet daar zijn. Ik zat daar tussen allemaal volwassenen en dat waren soms zwaar psychiatrische patiënten, daar wil je als 16-jarige niet tussen zitten. Uiteindelijk haalden ze me iedere keer terug. Op een gegeven moment krijg je het gevoel “ik moet maar met de stroom meegaan, anders red ik het niet hier”.’

Begripvolle therapeut

De situatie leek voor Janka te verbeteren toen ze te maken kreeg met een arbeidstherapeut die haar wel leek te begrijpen. ‘Ik had al snel goed contact

met hem. Ik dacht altijd dat hij als enige dacht dat ik daar ten onrechte zat en dat hij me eruit kon halen. Ons contact werd steeds intenser. Op een gegeven moment voerde ik dagelijks een gesprek met hem en 's avonds en in de weekenden kwam ik ook wel bij hem thuis. Hij was net getrouwd, maar zijn vrouw leek het geen probleem te vinden dat hij mij zo vaak zag. Ik speelde rummikub met hen, at mee en voelde me er wel thuis. Als ik wilde, kon ik daar op zolder blijven slapen.'

Het bleef niet bij gesprekken. De therapeut hield zijn handen niet thuis, begon met ongewenste intimiteiten die uiteindelijk overgingen in veelvuldig seksueel misbruik. Dat gebeurde op de zolder, in de auto of in de St.Maartenspoort. 'Dan bracht hij me weg en zei tegen zijn vrouw dat hij me nog even "welterusten ging zeggen" en dat kon dan makkelijk anderhalf uur duren. Dat is wel anderhalf jaar zo doorgegaan. Ik heb er alleen wat ik noem een "na-beeld" van: het bed dat voor het raam staat in de St.Maartenspoort en hij staat bij de wastafel zijn handen te wassen, ik voel me vies en verraden; het lukt me niet om wat daarvoor gebeurde te visualiseren of ik wil het (nog) niet.' Hoewel de arbeidstherapeut werd overgeplaatst naar een andere afdeling, werden de 'gesprekken' met Janka voortgezet. In haar dossier is te lezen dat de staf dat ook een goed idee vond vanwege de gunstige invloed die de arbeidstherapeut op haar zou hebben. De 'gesprekken' vonden niet langer plaats in het kantoortje van de arbeidstherapie maar in een apart kamertje zonder raam bij de bewegingstherapie. 'Hij draaide de deur op slot en toen een collega dat aanklaarde bij de geneesheer-directeur werd alleen besloten om de frequentie van de gesprekken te verlagen van vijf naar drie keer per week. Hij mocht me gewoon op blijven halen wanneer hij wilde, hij had daar helemaal geen toestemming voor nodig. Volgens mijn dossier ben ik - nadat de kwestie van de op slot gedraaide deur was aangekaart - een keer bij die directeur geweest en zou ik er ontdaan van terug gekomen zijn. Ik weet daar echter niets meer van.' Janka voelde zich gevangene van de situatie. 'Hij was de enige van wie ik dacht dat hij in mij

geloofde. Het is waarschijnlijk niet in me opgekomen hem aan te klagen. Tegen mijn ouders, die regelmatig op bezoek kwamen, deed ik lelijk en opstandig. Ze twijfelden aan het nut van mijn verblijf, maar ze werden geïntimideerd en er werd tegen hen gezegd dat het beter voor me was nog een tijd in de St. Maartenspoort te blijven.'

Suïcidepoging

'In december 1973 heb ik een fikse suïcidepoging gedaan. Ik was een weekend thuis en had pillen van mijn vader gepakt. Daarmee ben ik naar mijn zus gegaan en bij haar thuis heb ik ze ingenomen. Ze hebben me ontdekt, langs een aantal artsen gezeuld totdat ik eindelijk in het ziekenhuis terecht kwam. Daar heb ik nog een tijdje in coma gelegen. Ik denk dat ik het deed om een combinatie van redenen. Er was de uitzichtloosheid van de opname - van elke dag kaarsen dompelen werd je niet vrolijk -, en van het misbruik. De uitzonderingspositie die ik had met de arbeidstherapeut werd mij vooral door de therapeuten op de arbeidstherapie niet in dank afgenomen, en ik voelde me schuldig over een meisje met wie het slecht ging.

Niemand bracht de suïcidepoging in verband met het gedrag van de arbeidstherapeut. Zijn contact met Janka ging gewoon verder alsof er niets gebeurd was. Het seksueel misbruik hield pas op nadat Janka begin 1975 een relatie kreeg met een muziektherapeut. Zo'n relatie mocht officieel niet, maar daar hebben we ons niets van aangetrokken.' Janka werkte inmiddels in een drukkerij in een ander dorp en kreeg steeds meer vrijheden.

Na 2,5 jaar schreef Janka een brief dat ze, met of zonder toestemming, wilde vertrekken van de instelling. Uiteindelijk ging de leiding daar schoorvoetend mee akkoord. Na een poosje op kamers te hebben gewoond in het dorp waar ze werkte, verhuisden zij en haar vriend naar het midden van het land. Ze trouwden en hun huwelijk hield vijf jaar stand. 'Een paar daarvan waren gelukkig.'

Psychisch geweld

Janka bleek, zo vernam ze voor het eerst in 2005, niet het enige slachtoffer van de arbeidstherapeut.

‘Hij heeft geprobeerd mijn zus te misbruiken, naast mij misbruikte hij in dezelfde periode zijn schoonzusje, hij viel nichtjes en buurmeisjes lastig en zelfs zijn eigen dochter was niet veilig.’ Wat haar verbaast is dat hij zo lang zijn gang heeft kunnen gaan. ‘Er moeten toen toch een aantal vrouwen geweest zijn die het geweten of vermoed hebben; waarom heeft niemand ingegrepen?’

De ervaringen in de St. Maartenspoort zijn de rest van haar leven door blijven spelen. ‘Na de instelling heb ik mijn leven opgepakt, opleidingen gevolgd, banen, gezin. Tot 2004 ging dit prima.’ Intimiteit was voor haar geen vanzelfsprekendheid van een relatie, maar een terrein dat gevoelens van achterdocht en onveiligheid opriep. Vaak dacht ze ‘Ik moet toch wel wat mankeren’ of ‘Ach, het was maar misbruik’. Ze weet niet wat ze erger moet vinden, de onterechte opname of het seksuele misbruik. ‘Er waren wel twijfels over mijn opname, maar niemand heeft die hardop geuit. Van de rechtsopvolger van de St. Maartenspoort kreeg ik te horen “Jij bent niet de enige geweest, dat ging zo in die tijd”. ‘

Janka benadrukt dat ze niet alleen misbruikt is, maar dat er ook sprake was van voortdurend psychisch geweld. Door de verkeerde diagnoses werd ze gestigmatiseerd en als persoon niet serieus genomen. Ze voelde zich aan haar lot overgelaten. Aan de commissie - de Winter schreef ze: ‘Ik werd niet gehoord of gezien door behandelaars en medewerkers, ik heb me daar gevoeld als een zeer naar, lastig, ongewenst iemand, niet noemenswaardig, niet betekenisvol, niet bestaanswaardig en heel, heel alleen...’

In 2004 raakte Janka in een langdurige depressie en pas het laatste half jaar heeft ze een therapeut die haar echt helpt. ‘Ik heb een lange gang gemaakt langs allerlei instanties waar ze met het misbruik en de onterechte opname niet veel konden. De afgelopen tien jaar zijn een beetje voorwerk geweest.’

Erkenning, excuses en schadeloosstelling

Sinds 2005 is ze in de weer om van de rechtsopvolger van de St. Maartenspoort excuses en schadeloosstelling te krijgen. Ze wil erkenning van de onterechte opname en behandelingen en de ‘overkill aan medicatie’ en van het feit dat de instelling haar niet beschermde tegen de arbeidstherapeut. En ze wil dat er excuses worden aangeboden aan haar ouders en dat die gerehabiliteerd worden vanwege de intimidatie als ze twijfelden over de aanpak. ‘Tijdens het eerste gesprek met de organisatie heb ik gezegd dat ik kwam voor erkenning, excuses, schadeloosstelling en onderzoek, maar zij plaatste mij voor de keuze: het was of onderzoek of schadeloosstelling, het werd onderzoek.’ De organisatie stemde in met het onderzoek dat een hoogleraar psychiatrie deed naar haar dossier, maar wil het daarbij laten.

De conclusies van de hoogleraar zijn voor Janka de erkenning dat ze ten onrechte opgenomen werd. Hij beschouwt de 16-jarige Janka als een ‘puber met gedragsproblemen waarvoor orthopedagogische behandeling gewenst werd geacht’. Voor langdurige psychiatrische opname en zware medicatie was volgens hem geen aanleiding en als Janka gedurende haar verblijf in de inrichting klachten vertoonde, ‘kwamen die voort uit hospitalisatie en forse medicatie’, iets wat door de medewerkers van de St. Maartenspoort ‘niet als zodanig gezien [werd]’. Wat Janka volgens de ‘deskundigen’ van toen beter had moeten maken, was juist de oorzaak van verslechtering van haar situatie. De hoogleraar bekritiseert het ontbreken van deskundige diagnoses en een behandelplan en verbaast zich over de ‘grote tolerantie voor dit soort relaties tussen de medewerkers en de patiënten’, waarmee hij doelt op die tussen Janka en haar arbeidstherapeut.

Volgens Janka is er ‘nog steeds sprake van een zwijg- en doofpotcultuur’. De rechtsopvolger van de St. Maartenspoort heeft dan wel ingestemd met het onderzoek maar wil aan de uitkomsten daarvan geen conclusies verbinden. Begin 2016 kreeg Janka een brief van de advocaat van de organisatie met de mededeling dat ze niet in zullen gaan op Janka’s

eis tot erkenning, excuses en schadeloosstelling.
Argumenten: de zaak is verjaard en het misbruik wordt niet voldoende aannemelijk gemaakt. Over de onterechte opname vermeldt de brief niets. Eerder ving Janka al bot bij het Schadefonds Geweldsmisdrijven omdat er niet voldoende toedrachtsoomschrijving is.

De zaak van Janka viel buiten het onderzoeksterrein van de commissie - Deetman en de commissie - Samson, omdat haar opname 'vrijwillig' was en niet onder de directe verantwoordelijkheid van de kerkelijke of wereldlijke autoriteiten viel. Strikt genomen valt haar casus ook buiten de werking van de commissie - de Winter, die onderzoek doet naar kinderen en jongeren die onder verantwoordelijkheid van de overheid opgenomen werden in instellingen en pleeggezinnen. Janka wil opkomen voor de andere slachtoffers 'zonder status', want ze begrijpt niet waarom er voor hun zaken wel een verjaringstermijn geldt (voor de genoemde commissies komen alle zaken vanaf 1945 in aanmerking), zij geen kosteloze juridische bijstand krijgen en uiteindelijk geen recht hebben op erkenning en financiële genoegdoening.

‘Ik voel me altijd en overal een buitenstaander’

Kees is in 1966 geboren als de een na jongste van elf kinderen. Hij heeft een jongere broer en vier broers en vier zussen boven zich. Een kind is overleden voordat Kees zelf geboren was. Met zijn broers en zussen heeft hij geen contact meer. Zijn leven is voorgoed getekend door wat hij tussen zijn 5e en 16e meemaakte in twee internaten en een pleeggezin.

Aan thuis heeft hij niet veel herinneringen, ‘en misschien is dat maar goed ook’, zegt hij nu. Er heerste een gewelddadige sfeer, beide ouders dronken veel, ‘al kan het zijn dat mijn moeder dat deed om de pijn te verdrijven; ze had kanker, haar ziekte speelde een grote rol in ons gezin’. Een van de weinige gebeurtenissen die hem zijn bijgebleven is een schietpartij waarvan hij als kind getuige was en waar zijn vader waarschijnlijk bij betrokken was. ‘Toch was ik niet bang voor mijn vader. Hij had een bedrijfje en nam me wel mee naar de groothandel en ik hielp hem ook met kranten rondbrengen. Ik keek enorm tegen hem op.’ Alleen naar de kerk gaan, dat vond Kees vervelend. ‘Je zag bij ons door de kerkranken de wolken voorbij drijven en dan was ik altijd bang dat ze de kerk en alle kerkgangers mee zouden nemen naar een plaats waarvan je niet meer terug kon keren.’

Toen Kees 4 jaar oud was, overleed zijn moeder. Zijn vader ging relaties aan met steeds andere vrouwen en keek naar zijn kinderen nauwelijks om. ‘Toen hij hokte met een vrouw die zelf ook kinderen had, ging de kast met eten ineens op slot en toen ik toch wat wilde pakken, kreeg ik van haar een dreun voor mijn harses. Mijn vader was in die tijd eigenlijk nooit thuis, de oudere kinderen zorgden voor de jongere.’

Het eerste internaat

In de jaren daarna zijn de kinderen ‘in gedeelten uit huis gehaald’ en viel het gezin uit elkaar. Kees, zijn jongste broertje en enkele zussen bleven het laatst over. ‘Op een dag werden we met een auto weggebracht naar een plaats zo’n 100 kilometer van huis. Waar we heen gingen, wist ik niet. We stopten bij een enorm gebouw, de chauffeur - ik weet niet meer of dat mijn vader, mijn voogd of iemand anders was - liep naar een telefooncel, hij ging bellen en toen hij terugkwam, mochten we naar binnen. We moesten wachten in een serre met allemaal kastjes. Onder de volwassenen die er rondliepen waren een paar zusters, ik moest huilen, het was allemaal zo groot en anders. We kregen te horen dat een broer en zus van ons daar al woonden.’

Kees en een paar broers en zussen waren uit huis geplaatst en in een groot katholiek internaat terechtgekomen. Alles was er anders dan thuis: ‘We moesten bidden voor het eten, vaak naar de kerk en ik moest naar school. Thuis hoefde dat niet. Op het internaat botste het nogal eens als ik geen zin had en toch moest gaan. Thuis waren er niet veel regels. De haak ging wel eens op het slot, dan kon je je kamer niet meer uit, dat was alles. Er was wel agressie - van mijn oudere broers die bijvoorbeeld speelgoed kapotmaakten en lieten merken dat ze de baas waren - maar ik werd er ook verwend. Ik kreeg veel snoepgoed en chocola. Als mijn vader pijp rookte, liet hij mij een trekje nemen en hij gaf me ook bier, in zo’n blauw bekertje van de Biotex. Die persoonlijke aandacht kreeg je niet op dat internaat, dus verlangde ik ernaar weer naar huis te kunnen. Dat er feitelijk geen thuis meer was, besefte ik niet.’

‘De bedden van de kleintjes, waar ik toe hoorde, stonden in het internaat in een vierkant met een schot ertussen zodat je elkaar niet zien kon. Dat

was de enige privacy daar. De meisjes hadden een chambrette. Je moest zelf je bed opmaken en omdat ik niet wist hoe dat moest, wilde mijn zus me helpen. Dat leverde ons allebei straf op. Zij kreeg te horen dat ik het alleen moest doen en toen ze verontwaardigd zei “Ik wil hem alleen maar helpen”, kreeg ze een tik. Ik begon te huilen en kreeg straf, omdat ik mijn bed zelf niet op kon maken. Tijdens die eerste periode op het internaat waren het vooral de zusters die de straffen uitdeelden. Zij waren de baas op de groep, ook over de groepsleiding en ze waren behoorlijk hardhandig. Je kreeg een draai om de oren of werd ruw meegesleurd naar de serre. Daar moest je dan in de hoek staan of als corvee alle schoenen van de groep poetsen. Een van die zusters stompte mijn broer een keer hard in zijn gezicht. Het voelde allemaal erg onrechtvaardig aan. Natuurlijk vochten de kinderen onderling ook wel, dat werd dan snel de kop ingedrukt.’

Naar een pleeggezin

Kees was een jaar of 7 toen hij apart werd geroepen om kennis te maken met een man en vrouw die hem misschien in huis wilden nemen. Ze hadden zelf al een zoon. Ze werden voorgesteld als ‘vakantiemensen’, maar meer dan een proefmid-dagje bij hen kan Kees zich niet herinneren. ‘Natuurlijk wil je daar dan heen, ik wilde vooral graag weg van het internaat, ik begreep gewoon niet waarom ik daar zat. Over de gevolgen die het vertrek naar een pleeggezin heeft voor de relatie met je broers en zussen en je vader, daar denk je als kind niet over na.’

In het pleeggezin, waar hij vier jaar zou verblijven, had Kees het aanvankelijk wel naar zijn zin. ‘Het waren doodgoeie mensen, wel afstandelijk, een knuffel heb ik er nooit gehad. Alleen een vriendin van het gezin heeft me wel eens aangehaald. “Jij hoort er ook bij”, zei ze, nadat ze haar eigen kind geknuffeld had. Dat voelde ongewoon en ongemakkelijk. De moeder van mijn pleegmoeder leek me niet aardig te vinden, bij haar kon ik niks goed doen. Met mijn twee jaar jongere pleegbroer ging ik weinig om. Mijn pleegmensen stimuleerden dat

wel, maar het werkte niet. Ik denk dat hij me als een indringer zag, hij had natuurlijk niet om mijn komst gevraagd. Hij werd trouwens niet voorge-trokken; als hij iets uithaalde, werd hij op dezelfde manier gecorrigeerd als ik. Ik had wel een goede band met het pleegbroertje dat geboren werd toen ik daar woonde. Dat maakte ik mee, dan zie je hem meer als een echt broertje. Om hem bekommerde ik me ook wel.’

Tijdens die eerste jaren in het internaat heeft Kees zijn vader daar nog een paar keer gezien. ‘Later brachten mijn pleegmensen me nog een paar keer terug naar het internaat, zodat ik, samen met mijn broer en zussen die daar nog woonden, mijn vader zou kunnen zien. Maar hij kwam nooit opdagen. Zaten we daar in die grote hal, iedereen kreeg visite behalve wij. In het pleeggezin heb ik één keer bezoek gehad van een zus en één keer ben ik opgehaald om een huwelijk in mijn familie bij te wonen. Het contact was minimaal.’

Kees heeft het - ook nu nog in 2016 - niet over zijn pleegouders, maar over zijn ‘pleegmensen’. Gevraagd naar een verklaring zegt hij: ‘Misschien dat ik het verraad vind tegenover mijn eigen ouders als ik hen “pleegouders” noem. Daar komt bij dat ik me in dat gezin, net als overal eigenlijk, toch altijd een buitenstaander heb gevoeld. Ik heb ooit geprobeerd om mijn pleegmoeder “moeder” te noemen, maar dat lukte niet, ik blokkeerde. Ik heb tegen mijn eigen vader ook nooit “papa” gezegd. Ik sprak mijn pleegmensen eerst aan met “oom” en “tante” en later bij hun voornaam, maar ook dat had iets geforceerds.’

Steeds meer kreeg Kees het gevoel nergens echt bij te horen. Niet in het pleeggezin. Niet bij zijn voogd, die hij alleen zag in het bijzijn van zijn pleegouders en die hem nooit onder vier ogen vroeg hoe het met hem ging. Niet bij de familie van zijn pleegmoeder die heel hecht was, hem wel bij familie-feestjes zoals Sinterklaas probeerde te betrekken, maar daardoor juist voor zijn gevoel zijn anders-zijn benadrukte. Niet op school, waar hij tot zijn verbazing geen straf kreeg voor ruzie maken en weglopen uit de klas, gedrag waar andere kinderen wel voor gestraft werden. ‘Zelfs toen ik een keer

een ander kind met een stuk ijzer geslagen had, werd ik ontzien. Als ik wel ter verantwoording geroepen was, had ik er nog iets van kunnen leren.' Op school ging het slechter en Kees had er moeite mee om steeds weer uit te moeten leggen dat hij een pleegkind was met een problematische voorgeschiedenis. 'Een klasgenoot had me op het idee van weglopen gebracht. Ik was dat niet echt van plan, maar gebruikte het dreigen daarmee om iets aan mijn situatie te veranderen. Met mijn voogd maakte ik de keuze terug te gaan naar het internaat. Mijn pleegmensen hebben toen niet gezegd: "We houden van je, blijf alsjeblieft bij ons." Dat had een wereld van verschil uitgemaakt.'

Terug in het eerste internaat

In het internaat hoopte Kees enkele van zijn broers en zussen terug te zien, maar niemand had hem verteld dat ze - op één zus na - verhuisd waren naar andere internaten of pleeggezinnen. En die ene zus mocht de eerste dag geen contact met hem hebben, niemand vertelde hem waarom. Hij mocht zelfs niet bij het raam gaan zitten, zodat hij haar misschien in de verte zien kon. Ook zijn verwachting dat hij in dezelfde groep van vier jaar terug zou komen, werd de grond in geboord. De groepen waren nu 'verticaal' samengesteld en Kees kwam in een gezelschap van 3- tot 20-jarigen terecht. De terugkeer was geen succes. 's Avonds mocht hij niet naar de groep van zijn zus en toen later een broer ook terugkwam naar het internaat, lag hij altijd in de clinch met hem. 'Ik heb vrienden van mijn pleegmensen gebeld met de vraag of ik bij hen op vakantie mocht komen. Ik hoopte via die weg weer in contact te komen met het pleeggezin. Die vrienden zeiden dat het niet kon. Ik had gehoopt dat ik in het weekend of in vakanties naar mijn pleegmensen terug zou kunnen, maar dat wilden ze blijkbaar niet. Ik heb ze daarna nooit meer gezien. Ik voelde me opzij gezet, maar op een gegeven moment kun je niet anders dan de situatie accepteren zoals die is.'

'In 1977 ben ik in het internaat teruggekomen. Eerst was het vrijer dan vier jaar daarvoor, later juist minder. Dan ging de poort dicht en kon ik met een

vriendinnetje dat ik toen had alleen vanachter een traliehek praten. Het klimaat was gewelddadiger geworden. Op onze groep zat een groepsleider waar alle kinderen bang van waren. We wisten dat hij losse handjes had. Mij heeft hij onder andere een keer een pijnlijk blauw oog bezorgd door met zijn arm met een horloge om zijn pols keihard uit te halen. Hij schrok er zelf niet van, "had je maar moeten luisteren", zei hij dan. Omdat de andere groepsleiders er niets van zeiden, als hij geweld gebruikte - ook die keer niet - ging je dat gedrag als vanzelfsprekend zien. Met de leden van je groep praatte je er wel over, maar we kwamen niet in opstand. Eén keer is een jongen uit woede gaan smijten met alles wat los en vast zat. Die is toen overgeplaatst.'

Niet alleen die ene groepsleider was berucht vanwege zijn gewelddadige gedrag, ook de directeur boezemde de kinderen angst in. 'Als je voor een akkefietje met hem mee moest naar zijn kamer, dan trok hij je mee, pakte je hand vast en drukte dan je duim zover mogelijk richting je pols. Dat was erg pijnlijk; ik heb daar een dikke duim aan over gehouden.'

'Ik moest nogal eens bij de directeur komen, want ik had na een tijd vaak ruzie met mijn zus en die maakte daar een heel drama van. Mij vonden ze eigenwijs en hardleers. De directeur heeft toen - dat was een maand of tien na mijn terugkeer daar - geadviseerd dat ik overgeplaatst zou worden naar een internaat voor zeer moeilijk opvoedbare kinderen ergens in Limburg. Hij had daar zelf ooit gewerkt. Mijn voogd, die de enige was in die tijd die normaal en vriendelijk tegen me deed, heeft ooit gezegd dat hij nooit begrepen heeft waarom die overplaatsing nodig was. Als dat zo is, waarom heb je het dan laten gebeuren, dacht ik later.'

'Dat ik daarheen moest, werd me gewoon meegegeeld. Een groepsleider heeft me tevoren een keer meegenomen om daar te gaan kijken. Dat had hij niet mogen doen, hij kreeg erg op zijn donder. Wat ik zag, beviel me niet. Het lag erg afgelegen, er waren alleen jongens, er hing geen fijne sfeer, ik kende er niemand. Een tijdje later ben ik er nog een keer gaan kijken, nu met mijn voogd, een broer en

een zus. Ik vond het nog steeds niets, maar de directeur zei dat ik maar had te gaan.'

Het tweede internaat

Na de grote vakantie ging Kees naar het nieuwe internaat. 'Toen ik op de groep kwam waar ik was ingedeeld, was ik nog alleen. De andere jongens moesten nog komen. Er was chaos in mijn hoofd. Ik was bang en heb me eerst in mijn slaapkamer opgesloten. Toen ik op de groep kwam, schrok ik enorm. Alle jongens schreeuwden en riepen tegen elkaar, er werd geduwd en getrokken, er was een enorm agressieve drukte, het was een groep wilden, zoiets had ik nog nooit meegemaakt. In die groep gold het recht van de sterkste, je kreeg klappen van andere jongens, op die manier werd je positie in de groep bepaald.'

Wat Kees vooral verbaasde en zijn hele periode op dat internaat zou blijven verbazen, was het gedrag van de groepsleiding. 'Er was veel verloop onder de groepsleiders en er kwam allerlei onduidelijk volk op de groep dat daar niets te zoeken had. De leiding zat 's avonds met een krat bier op de groep en de meeste jongens dronken met hen mee. Ik trok me vaak terug of verstopte me. Tijdens de eerste carnaval die ik meemaakte, ben ik met een groepsleider de kroeg ingegaan. Ik was toen niet ouder dan 13. Hij heeft me ladderzat laten worden. 's Nachts was het niet veilig op de afdeling. 'Er waren twee slaapgedeelten die nogal ver van elkaar af lagen. Er waren kamers voor één, twee of vier jongens. Door een luikje kon iemand van buiten controleren of alles in orde was. De groepsleiding deed dat nooit. In het eerste internaat waar ik verbleef, waren er altijd groepsleiders aanwezig 's nachts. In dit internaat maar in een van de twee gedeelten. Wat er in het andere deel gebeurde, konden ze niet overzien.'

Door het gebrekkige toezicht hadden kwaadwillende jongens vrij spel. 'Ik deelde een kamer met een andere jongen. Die werd beschuldigd van "flikkerij". 's Nachts kwamen een paar jongens op onze kamer en smeerden hem en mij ontlasting in het gezicht. Dat gebeurde meer dan eens. Of ze kwamen om je heen staan, terwijl je nog sliep, en

pisten over je heen. Die jongens werden daarvoor niet gestraft, alleen tot de orde geroepen. Dat hielp natuurlijk niet. De leiding liet het gaan, liet de jongens het onderling uitvechten. Na zo'n gebeurtenis was er een paar nachten aan onze kant groepsleiding aanwezig. Dan gebeurde er wat in het andere deel en werden wij weer aan ons lot overgelaten.'

Vooraf het eerste jaar werd Kees op de proef gesteld. 'Ik en een andere jongen werden eens door een groep jongens meegenomen voor een wandeling. Ze hebben ons toen opgesloten in een schuur en die in de fik gestoken. Toen we heel hard op de deur bonkten en schreeuwden, werden we gelukkig bevrijd. Een andere keer hebben ze de gordijnen in de slaapruijmt met spiritus begoten en er toen een aansteker bij gehouden. Ik kan me niet herinneren dat die jongens straf kregen, ze zijn pas na de grote vakantie overgeplaatst.'

Op de groep van Kees heerste een angstcultuur. 'Een groepsleider die het niet aankon, vertrok. Een ander, die net van de opleiding kwam, ging meezuipen. En er was een leidster die iedereen naar de mond praatte. Die angst had veel te maken met Donders, een groepsleider voor wie iedereen als de dood was. Die mepte je helemaal *total loss*, vaak in opdracht van het team dat boven hem stond. Hij had een zwarte band in een of andere vechtsport en schopte je gewoon een paar keer in je kruis. Voor hem was alles een aanleiding, wij waren immers zeer moeilijk opvoedbaar.'

Weglopen, wat veel gebeurde, was een manier om even aan het gewelddadige klimaat van het internaat te ontsnappen. 'Ik ben een keer samen met een andere jongen weggelopen. We wilden naar familie van mij in Arnhem, maar het lukte ons niet daarheen te liften. Toen stelde hij voor naar zijn ouders te gaan, weer helemaal de andere kant op. Het draaide erop uit dat we 's nachts in een greppel sliepen. De volgende morgen werden we opgepakt door de politie en bij terugkeer stond Donders ons op te wachten. Ik had een sigaret opgestoken en toen er zogenaamd rook in zijn gezicht kwam, was dat voor hem aanleiding om mij helemaal bont en blauw te slaan. Dat deed hij -

zoals altijd - waar iedereen bij stond. We waren doodsbang voor die man.'

Kees herinnert zich meerdere gewelddadige incidenten. 'We hadden een jongen op de groep met een stevig Amsterdams accent, dat klonk in Limburg al meteen brutaal. Hij was ook een keer weggelopen en had, toen hij terug was, allerlei stoere verhalen over wat hij had meegemaakt. Donders hoorde dat, zei "En nu ben je weer hier" en sloeg hem dwars over de tafel tegen een aantal rekken met planten. Een andere jongen die in paniek een keer de deur op slot had gedraaid van de kamer waar Donders zat, heeft het ook geweten. Er was een jongetje van nog geen tien jaar oud die naar mij toe trok en die ik een beetje beschermde. Hij protesteerde een keer tegen de leiding, ik probeerde hem nog te kalmeren, maar Donders sloeg er weer op los. Hij zette die jongen toen boven op een kast, gaf hem een paar extra tikken en liet hem daar een tijd zitten, heel vernederend. Ik zei iets tegen Donders als "kun je wel lafbek, tegen zo'n kleintje" en toen was het mijn beurt.' 'Op een avond was een ruzie in de groep helemaal uit de hand gelopen. Alle eten lag op de vloer, ook dat van de groepsleiding, want die aten met ons mee. Donders vroeg toen een van de groepsleiders om Chinees te gaan halen, maar alleen voor de leiding. Een van de groepsleiders zei toen dat hij geen eten wilde als de jongens ook niks kregen. Hij werd door de anderen totaal genegeerd.' Niet op de groep zijn, betekende veilig zijn. 'Ik probeerde me in die tijd zoveel mogelijk aan de groep te onttrekken. Met de oudere jongens had ik sowieso niet zoveel. Ik trok me vaak terug in de natuur in de omgeving van dat internaat. Daar hielp ik af en toe een houthakker of ik ging met mijn rubberbootje varen in het kanaal. Dat werd goed gevonden, er was nauwelijks toezicht. Als je maar op tijd terug was, dat was het enige wat ze interesseerde.'

Vogelvrij

Jongens werden niet alleen geslagen en vernederd, maar ook op andere manieren mishandeld. 'Er was in het begin - ik was toen een jaar of 12 - één

groepsleider die aardiger voor me was dan de anderen. Hij gaf me aandacht en leek echt in me geïnteresseerd. Ik vertrouwde hem en daar maakte hij misbruik van. Het begon met me naar bed brengen en daarna begon hij steeds meer aan me te zitten. Ik vond dat niet leuk, maar durfde het niet aan anderen te vertellen. Wie kon ik daar nog vertrouwen? Op een gegeven moment was ik het toch zo zat dat ik tegen hem zei dat hij op moest houden en dat ik het zou gaan vertellen. Hij begon toen te slaan, greep me bij de strot en dreigde me wat aan te doen als ik hem zou verraden. Het is toen wel gestopt. Niet lang daarna hoorde ik dat hij ook andere jongens misbruikt had. Op zo'n internaat wordt veel gepraat en vervolgens veel verzwegen. Pas toen hij op een andere groep met een jongen betrapte werd, is die groepsleider op staande voet ontslagen.'

De nacht was voor Kees een tijd geworden waarin je niet rustig kon gaan slapen, maar juist waakzaam moest zijn. 'Vaak sliep ik niet om de boel in de gaten te houden. Op een nacht werd er ingebroken en haalden een paar mannen van alles weg terwijl de jongens lagen te slapen, heel eng was dat. Een tijdje geleden sprak ik een oud-groepsgenoot en die vertelde me dat ik 's nachts altijd rondliep met een mes en een zwaard. Dat maakte hem bang, terwijl het juist mijn bedoeling was andere jongens te beschermen.'

Niet alleen binnen het internaat, maar ook daarbuiten bleken jongens vogelvrij. 'Niet alleen groepsleiders vergrepen zich aan de jongens. Een man uit het dorp had twee jongens misbruikt. Iedereen wist het, maar er werd niets aan gedaan. Ik was toen inmiddels 16. Ik was zo kwaad, ook door wat ik zelf mee had gemaakt, dat ik naar de politie ben gegaan. Ze deden er niets mee, ze maakten me duidelijk dat het mijn woord tegen het zijne was. Toen heb ik die man uit het dorp opgezocht en heb hem in elkaar geslagen. Hij heeft later geen aangifte tegen me gedaan.'

'Ik ben een paar keer verhoord door de zedenpolitie en mocht in die dagen niet van het terrein van het internaat af. Dat werd wel netjes afgehandeld. Een politieman fluisterde tegen me dat hij het zich kon

voorstellen wat ik gedaan had, maar dat hij dat officieel niet mocht zeggen. Vanwege die gebeurtenis en omdat ik een paar keer weggelopen was, vond met name Donders dat ik naar een gesloten instelling moest. Hij liet me een aantal folders zien en zei “kies zelf maar uit”. Ik wilde helemaal niet naar zo’n instelling en daarin werd ik gelukkig gesteund door mijn voogd. Die wist de directie ervan te overtuigen dat ik beter op kamers kon gaan. Ik had al geregeld dat ik in het dorp zes kilometer verderop bij iemand terecht kon.’

In de vier jaar dat Kees in het tweede internaat verbleef heeft hij zijn familie nauwelijks gezien. ‘Mijn oudste broer is één keer langs geweest en een andere broer twee keer, dat was alles. Ik had mijn familie wel vaker willen zien en heb ook geprobeerd contact met ze te krijgen, maar niet iedereen had telefoon toen. Af en toe hoorde ik iets van ze via mijn voogd. Toen ik even voor een *time out* bij een broer van me zat, heb ik voor het eerst in een jaar of zeven mijn vader weer gezien. Ik kon hem niet “vader” noemen, ik ontweek dat. Dat we als vreemden tegenover elkaar stonden, dat is toch altijd wel zo gebleven.’

Verbazing en ongeloof

Terugblikkend overheerst bij Kees vooral verbazing en ongeloof over hoe het toeling in de internaten waar hij zat. ‘Van een gerichte opvoeding - we waren immers “zeer moeilijk opvoedbaar” - of een behandelplan heb ik in dat internaat in al die jaren niets gemerkt. Ik heb een paar keer een gesprek gehad met een psycholoog, maar verder werd je eigenlijk aan je lot overgelaten. De groepsleiding klootte maar wat aan, ik had nooit de indruk dat ze een behoorlijke opleiding hadden gehad. Er was er ééntje die wel aan het belang van de jongens dacht en voor ons opkwam. Ik kon in het weekend nergens heen, zat vaak als enige op de groep. Soms nam hij me dan mee, bijvoorbeeld naar zijn ouders of schoonouders. Ik kwam ook regelmatig bij een vriendinnetje in de stad, niet zo ver van het internaat vandaan. In dat gezin voelde ik me wel thuis en die mensen hebben me ook gevraagd of ik daar wilde komen wonen. Dat is uiteindelijk niet doorgegaan.’

Ondanks alle narigheid, ging Kees, toen hij op zichzelf woonde, nog regelmatig terug naar het internaat. ‘Die groepsleider die wel naar me omkeek leidde me dan rond en liet me zien wat er veranderd was. Op een vreemde manier voelde het, ondanks alle ellende, toch als “thuis”. De onderlinge kameraadschap met sommige jongens was, naast de natuur, eigenlijk het enige positieve dat ik kan noemen van die internaatsperiode. Er ontstonden vriendschappen voor het leven. Met een paar mannen heb ik nog contact, veel via internet. Het zijn lotgenoten met wie ik veel praat over wat er gebeurd is, we zaten samen in een uitzonderlijke situatie. Het was toch een soort “nepfamilie”. Met die ene groepsleider heb ik ook nog sporadisch contact.’

Donders liep er ook nog rond. ‘Die heeft er nog bijna tien jaar gewerkt en is toen pas ontslagen, omdat zijn gedrag niet langer getolereerd werd. Ik moet er niet aan denken hoeveel jongens hij een trauma bezorgd heeft.’

De maatschappij in

De overgang van internaat naar samenleving viel Kees zwaar. ‘Heel veel later sprak ik ooit eens een van de groepsleiders die ik daar gehad had. Die vroeg me heel naïef of ik na het internaat wel eens problemen had om me aan te passen aan de samenleving. Wat denk je als je in zo’n klimaat bent opgegroeid en nauwelijks scholing hebt gehad? Als er een behandelplan of zo iets was geweest, had ik misschien ook wel meer opleiding gehad. Ik ging in die tijd niet naar school, niemand dwong me daartoe. In totaal heb ik drie maanden voortgezet onderwijs gehad. Daar kun je niet veel mee in de maatschappij.’

‘Ik voelde me niet passen bij dat ZMOK-etiket, maar om je in het internaat te handhaven was bepaald gedrag nodig. Je werd vanzelf moeilijk opvoedbaar. Als je meemaakt, wat ik in die internaten heb ervaren, namelijk dat je voor het minste of geringste klappen krijgt, dan gebruik je zelf ook makkelijker geweld. Je leert dat dat de eerste reactie is. Als ik in een café zat en er onstond ruzie was ik altijd de eerste die zijn vuisten

gebruikte, omdat ik niet meer als eerste geslagen wilde worden. Van een schuchter ventje was ik een ruziemaker geworden.'

De rest van Kees' leven is geen succesverhaal. 'Toen ik 18, 19 jaar oud was, was ik ver heen. Van blowen stapte ik over op sterker spul. Het kan je op een gegeven moment gewoon niet meer schelen, de destructieve neigingen worden je de baas. Een kameraad heeft me letterlijk in elkaar gemept, toen ik op het punt stond een heroïnaald in mijn arm te prikken. Hij was zo kwaad! Het is de enige keer dat ik dankbaar was dat iemand me in elkaar sloeg. En ik ben hem er nog steeds dankbaar voor.'

Kees probeerde aan werk te komen, regelmatig vond hij een baantje, maar nooit voor lange duur. 'Mijn arbeidsgeschiedenis is er een van twaalf ambachten en dertien ongelukken. Het lukte me niet om een vaste baan te krijgen. Ik kon niet tegen de druk en accepteerde geen gezag, ik vertrouwde iemand die boven me stond gewoon niet. Ik kwam verschillende keren in aanraking met justitie en dronk veel. Ik was dan wel geen heroïnejunk geworden, maar wel een alcoholist. Dat leidde dan weer tot ruzies, je kunt het verhaal wel uittekenen. Veel jongens die bij mij op het internaat zaten, zijn later aan de alcohol en drugs gegaan. Je hoopt dat het met anderen goed verlopen is, maar dat blijkt helaas zelden het geval.'

Aan de internaatservaringen probeerde hij zo weinig mogelijk te denken, maar op onverwachte momenten stak het verleden de kop op. 'Het seksueel misbruik heb ik heel lang voor mezelf ontkend. Ik werkte een tijdlang op een sociale werkplaats waar mensen heel aanrakerig naar elkaar waren. Het viel op dat ik dat altijd afhield. Ik moest daar niets van hebben. Ik ben nog steeds afstandelijk naar anderen, daarom heb ik ook moeite een relatie aan te gaan en in stand te houden.'

Pas de laatste tien jaar heeft Kees hulp gezocht. 'Ik heb therapie gevolgd voor een posttraumatische stress-stoornis en een angststoornis om dat allemaal te kunnen verwerken. De klachten zijn niet verdwenen, maar ik kan ze nu beter duiden. Ik begrijp mijn gedrag in bepaalde situaties beter. In

samenspraak met de reclassering en justitie heb ik vanwege mijn alcoholverslaving een horecaverbod aangevraagd. Dat was zwaar. Ik moest me dagelijks melden bij de reclassering en heb sindsdien geen druppel alcohol meer gedronken. Ik verdomde het om weer te gaan zuipen. Ik heb nog vaak last van nachtmerries, dan komen gebeurtenissen uit die jaren terug.'

Zijn leven is nu redelijk op het spoor. 'De agressie waarmee ik lange tijd op veel situaties reageerde is nu over, ik ben rustiger geworden. Dat komt ook omdat ik voorgoed afgekeurd ben voor werk; de druk dat ik me moet bewijzen is verdwenen. Ik leef wel in een kleine wereld en ben nogal aan huis gebonden. Van twee mensen heb ik veel hulp gehad: de reclasseringswerker die tegelijkertijd mijn CAD-consulent was en mijn vriendin.'

Onbegrip en frustratie

Kees voelt nog veel onbegrip en frustratie als het om zijn ervaringen in de jeugdzorg gaat. Die worden versterkt door de verhalen van anderen. 'Door internet heb ik weer contact met aantal jongens van toen. Als er in die tijd een jongen het internaat verliet, kreeg je vaak te horen dat hij geen contact meer wilde. Dat bleek meestal een leugen. Soms kwam zo'n jongen zelf nog een keer langs en vroeg waarom we niets van ons hadden laten horen. Het was de leiding die wilde dat je geen contact meer zou onderhouden, alsof ze bang waren dat de vuile was naar buiten zou komen.' 'Ik hoor veel verhalen van internaatskinderen met wie het slecht is afgelopen, er is zo ontzettend veel verkeerd gedaan. Ik vraag me vaak af hoe het mogelijk is dat je op zo'n manier het leven van mensen weet te verkloten en dat ook nog eens met officiële goedkeuring. Dachten die mensen die in die internaten werkten wel na over de gevolgen voor de kinderen die aan hen waren toevertrouwd?'

De zwijgcultuur is volgens Kees nog niet verdwenen. 'Ik heb later nog nagevraagd bij een groepsleider of hij en zijn collega's in de gaten hadden dat die ene groepsleider zich aan mij en andere jongens vergreep. Hij zei van niet, maar ik geloofde hem

niet. Toen kon je als kind nooit bij iemand terecht. Je werd niet geloofd of het was je eigen schuld. Dat is het meest frustrerende: dat niemand ooit echt geluisterd heeft, terwijl ze er wel vanaf geweten moeten hebben. Ik geloof het gewoon niet als mensen nu nog zeggen “we hebben het niet geweten”, er zijn al eerder verhalen over misstanden naar buiten gekomen. Ik beschouw dat als “professioneel ontkennen”, wel weten, maar niets toegeven. Wie dat wel doet, erkent immers zijn eigen onvermogen en zwakte. En dat je medeverantwoordelijk bent voor wat er gebeurd is. Die muur van stilzwijgen is heel frustrerend.’ Het verleden heeft Kees geleerd dat je altijd op je hoede moet zijn. ‘In de gang heb ik altijd een rugzak klaarstaan. Ik gebruik hem nooit, maar het gaat om het idee. Ik kan er ieder moment vandoor gaan.’

‘Ik ben mijn vertrouwen in de hulpverlening kwijt’

Thuis had Nora het bepaald niet fijn, maar in de instelling voor kinderen met een licht verstandelijke beperking waar ze van haar 14e tot haar 18e verbleef, zou het niet veel beter worden.

Integendeel: slaan, kwetsen en vernederen waren er aan de orde van de dag.

Nora is in 1973 geboren in dezelfde straat waar ze nu woont. Het gezin waaruit ze komt, noemt ze een ‘rampfamilie’. Het bestond uit vader, moeder, vier broers en Nora en haar tweelingzus. Haar oudste broer was een jaar of twaalf ouder, haar jongste broer elf maanden ouder dan Nora.

‘Mijn vader werkte bij een groot bedrijf hier. Als hij thuiskwam deed hij niks als in een stoel zitten en drinken. Door de drank werd hij agressief, hij sloeg vaak. Mijn moeder stond er in feite alleen voor, maar kon de kinderen niet aan. Ze ontvluchtte het huis om te gaan kienen in het bingohuis.’

Nora’s ouders lieten hun kinderen vaak aan hun lot over. Ze moesten zelf ergens eten vandaan halen en door het ontbreken van toezicht had de op een na oudste broer de gelegenheid om Nora seksueel te misbruiken. ‘Niemand had daar weet van. Op de ZMOK-school waar ik zat, kreeg ik seksuele voorlichting en toen viel het kwartje. Ik begon te praten. Ze nodigden mijn moeder uit voor een gesprek en die zei dat ze wel iets vermoed had. Mijn vader reageerde met “je moet niet alles geloven wat ze zegt”. Hij wilde me dwingen om tegen de juf op school te zeggen dat ik gelogen had. Dat weigerde ik en toen sloeg hij me.’ Dat was niet ongebruikelijk. Als enige in het gezin werd ze door haar vader regelmatig vernederd, geslagen of opgesloten. ‘Toen ik een jaar of 7 was, werd ik voor het eerst een half uur of drie kwartier lang in de kelder opgesloten. Ik sloeg de deur er zowat uit.’

Uit huis geplaatst

Aan het eind van de lagere school ging het mis met Nora. ‘Ik ontspoorde, ik kon niet mee op school en was agressief door de omstandigheden thuis en het seksueel misbruik. Ik zat op zich met veel plezier op die school.’ Dat gold ook voor de volgende school, een speciale school voor voorbereidend beroeps- onderwijs. ‘Vooral leraar Hans was een man uit duizenden die een arm om je heen sloeg als je troost nodig had.’

Op die school had Nora een probleem omdat haar ouders geen schoolboeken hadden gekocht. Nadat een docent hen daarop had aangesproken en gemerkt had dat Nora’s ouders zich weinig om haar bekommerden, heeft de school of de politie jeugdzorg ingeschakeld. Dat leidde ertoe dat Nora uit huis geplaatst werd. Na een dag of tien tijdelijk opgevangen te zijn in twee tehuizen werd ze geplaatst in De Halte, een instelling die later verder is gegaan als ‘orthopedagogisch behandelcentrum voor jongeren met een licht verstandelijke beperking en gedragsproblemen’. Nora kreeg snel door dat het geen gewone instelling was. De Halte lag een heel eind buiten het dorp en de school lag op hetzelfde terrein. Dat mocht je alleen af onder begeleiding om in een café wat shag te halen of naar een groothandel te gaan. Deuren gingen bij De Halte altijd op slot. Waarom ze daarheen moest, werd Nora niet verteld. ‘Ik denk dat mijn ouders blij waren dat ze van me af waren. Volgens mijn dossier zou mijn vader gezegd hebben dat ik gevaarlijk was. Ik zou tijdens het strijken het snoer van het strijkijzer door hebben willen knippen. Ik weet daar niets van. Naar buiten toe speelden mijn ouders mooi weer. De buitenwereld wist niet hoe het er bij ons thuis aan toging.’

Door haar tweede voogd - ‘een leuke vrouw die ik daarna nooit meer gezien heb’ - werd ze bij de instelling afgezet zonder bagage. De eerste tijd

moest ze kleren lenen van andere kinderen. Na vele keren vragen gaven haar ouders eindelijk een doos kleren mee met iemand van jeugdzorg, ‘alles ongevouwen en door elkaar gepropt’. Nora wist aanvankelijk niet waar ze terechtgekomen was. ‘Een instelling voor mensen met een licht verstandelijke beperking werd me gezegd, maar ik wist toen niet wat dat inhield. Ik zag de andere kinderen en die leken me, op een paar na, normaal. Ik zat in een gemengde groep van in totaal zestien kinderen. Ik was 14 en de oudste al in de 20, dat is vragen om problemen. Tussen de jongeren voelde ik me wel thuis, maar voor de rest niet. Er waren maar drie groepsleiders die op een normale manier met de kinderen omgingen.’

Mishandelingen en isoleercel

Nora ging, net als de andere kinderen, naar een school voor speciaal onderwijs, gevestigd op het terrein van De Halte. ‘Die school sloot niet aan bij die waar ik vandaan kwam. Onze leraar, Derk heette hij, was erg egocentrisch, alleen wat hij deed en zei was belangrijk. Ik moest achter een schot gaan zitten of helemaal vooraan. Hij vond het prettig om kinderen te trappen. Het was actie en reactie. Een keer ging hij met zijn volle gewicht boven op me zitten. Toen andere kinderen schreeuwden omdat ik blauw aanliep, werd hij nog agressiever. Zoiets gebeurde zeker twee keer per week vooral bij mij en twee jongens uit de klas. Ik denk omdat wij onze mond opentrokken en “doe eens normaal” tegen hem zeiden. Er was ook een andere leraar, een reus van een vent, die een keer een houtblok naar mijn hoofd heeft gegooid. Ik vertelde dat aan mijn mentor die vervolgens naar hem toeging om verhaal te halen. Die leraar beweerde dat ik me ergens aan gestoten had. Toen sprong ik tevoorschijn van achter de rug van mijn mentor en heb hem voor leugenaar uitgemaakt. Toen was hij wel even stil.’

Nora en anderen vertelden wel aan de groepsleiding dat ze op school mishandeld werden, maar vaak waren ze bang dat ze niet geloofd werden. ‘Als we van school naar het paviljoen liepen, was de groepsleiding al ingelicht over het “wangedrag” en

dan moest je meteen naar je kamer.’

Het vertrouwen in de groepsleiders was bij Nora en anderen niet groot. ‘Er waren er een paar die vriendelijk konden zijn, maar de rest had het gigantisch hoog in de bol. Ze wilden altijd gelijk hebben. Pieter, die altijd idioot en irritant aan het kletsen was, stuurde je naar de gesloten kamer alleen omdat je hem uitlachte. Sommigen hadden er een handje van om je voor het minste of geringste naar die kamer te sturen [een kamer met getraliede ramen en met een deur die op slot gedraaid werd].

Nooit zal Nora de nacht vergeten dat ze in de gesloten kamer zat en dat de jongen in de kamer naast haar zijn matras in brand stak. Het kliksysteem van de sloten werkte niet, waardoor ze beiden hun kamer niet uit konden. Door tot bloedens toe de kastwand te forceren die de kamers verbond, kon Nora de jongen uit zijn kamer sleuren. Uiteindelijk konden de deuren van de kamers van buitenaf geopend worden. Hoewel ze in levensgevaar hadden verkeerd, reageerde de groepsleiding nogal laconiek. De jongen kwam er, tot Nora’s verontwaardiging, vanaf met twee weken corvee.

Een graadje erger dan de gesloten kamer was de isoleercel. Nora: ‘Een tijd lang werd ik ‘s nachts naar de isoleercel in het hoofdgebouw gesleurd. De nachtwakers haalden me op en trokken me hardhandig mee door een dik pak sneeuw terwijl ik niet meer droeg dan een hemdje en een onderbroek. In de isoleercel moest ik blijven staan, ik mocht niet gaan liggen. Vlak voor de overdracht ‘s morgens haalden ze me terug, zodat hun collega’s niets in de gaten hadden. Ik vertelde dat aan mijn mentor en die kwam toen expres ‘s morgens een kwartier eerder om met eigen ogen te zien dat ik de waarheid sprak. Hij heeft het toen aangekaart bij de teamleider en de onderdirecteur. Die deden er niks mee, het ging gewoon door. Toen ging mijn mentor extra nachtdiensten draaien om mij te beschermen. Toen die twee groepsleiders me ook begonnen te slaan, vertelde ik hun dat ik ze zou aangeven bij de politie. Daar moesten ze om lachen, “ze geloven

een debiel als jij toch niet”. ‘

‘Mijn mentor kwam wel voor me op, maar echt zijn mening tegenover zijn collega’s geven, deed hij niet. Hij zette niet door. Ik heb wel eens tegen hem gezegd “in mijn ogen ben je een beetje mijn vader”, waarop hij vroeg “een beetje?” “Ja”, zei ik, “een beetje, want een echte vader beschermt zijn kinderen”.’

Kwetsende acties

‘Tussen de kinderen onderling was geen geweld, de angst regeerde daar. De groepsleiders pakten steeds de zwaksten. Als eentje zijn bril afzette en zijn horloge afdeed, dan wist je wat er ging gebeuren. Als kinderen onderling ruzie hadden, hield de groepsleiding de angstige de hand boven het hoofd en de niet-angstige werd gestraft.’ Op een ander paviljoen hebben jongens een keer teruggemept naar de groepsleiding, weet Nora nog. ‘Het liep volledig uit de hand. Een jongen had een wapen getrokken waarmee hij naar het paviljoen was gegaan. Er was een en al politie op de been. “Zo ruimen we jullie gewoon op”, zei een groepsleider tegen ons.’ Dat soort vernederende opmerkingen heeft Nora veel moeten horen. Of kwetsende acties. ‘Toen ik er nog niet zo lang zat, had ik een keer een veldmuisje gevonden. Ik liet dat zien en zei het te willen verzorgen. Het werd door een groepsleider van me afgepakt en zo de vuilnisbak in gekieperd. Wat ik De Halte ook nog kwalijk neem, is dat ze mijn gebit geruïneerd hebben. Als je een gaatje in je kiezen had, werd het wel geregistreerd maar niet behandeld. Nu loop ik met een kunstgebit rond.’

‘Bij De Halte liepen wel een paar testosteronbommen rond. Tussen pupillen bestonden wel relaties en kwam ook seks voor. Seksuele voorlichting kregen we niet. Wél een verplichte prikpil. Ik zei dat ik oud en wijs genoeg was om zelf de pil te nemen. Daar werd niet naar geluisterd. De verpleegkundige was heel hardhandig, als je tegensputterde, werd je vastgepakt. Ik heb daar heel wat blauwe plekken opgelopen.’

‘Tussen de jongeren kwam soms seksuele intimidatie voor. Ik heb daar ook last van gehad en sloeg,

tot mijn eigen schrik, een jongen een keer een blauw oog toen ik een zwak meisje probeerde te beschermen. Ook groepsleiders gingen wel eens te ver. Een keer verbleven we tijdens een kamp op een camping. Ik deelde een tent met twee andere meisjes. Omdat we kibbelden, werden we door de groepsleiding geslagen. Later die avond kwam ik mijn mentor tegen die me vol op de mond kuste. Hij was straalbezopen net als de andere groepsleiders, heel onverantwoord.’

‘Naast de groepsleiders, die volgens mij geen gedegen opleiding hadden, had ik geen contact met andere medewerkers. Op één na: de leraar tuin, Joris. Die man vroeg vriendelijk wat je wilde leren en wilde doen, een soort vaderfiguur. Ik heb één keer een woordenwisseling met hem gehad, maar dat werd uitgepraat en daarna was het weer goed. Die man begreep me, dat merkte ik uit de manier waarop hij me behandelde. Die twee uurtjes in de tuin werken, was het enige daar waar ik naar uitkeek. Af en toe maakten we ook een boswandeling. Toen Derk me van de tuin af wilde houden, is Joris op hem afgestapt en heeft dat verhinderd.’

In de vechtstand

‘Toen ik 18 was, heb ik de benen genomen. Niet op de dag zelf, maar na een maand. Mijn mentor had me, biddend op zijn knieën, gevraagd pas weg te gaan als ik een certificaat van de opleiding zou halen. Ik heb toen de laatste maand een andere leraar gekregen en dat is gelukt. Toen ben ik gegaan. Ze hebben nooit meer iets van me gehoord en ook geen pogingen gedaan om me terug te krijgen.’

Tijdens haar verblijf in De Halte heeft Nora, naar eigen zeggen, wel eens naar haar voogd gevraagd, maar die nooit gezien. Ook het contact met haar familie was minimaal. Haar moeder en zus zijn welgeteld één keer in vier jaar tijd langs geweest. Tijdens de kerstviering van 1990 was er telefoon van thuis, maar een groepsleider wilde niet vertellen wat er aan de hand was. Ik moest echt aandringen. Toen zei hij dat mijn vader overleden was. Het zei me niets. Mijn vader had me zo vaak geslagen, bijvoorbeeld met twee rubberen slangen,

eentje met lood erin, dat hij vooral haat in me opriep. Toen ik naar zijn begrafenis ging, wilde ik hem ook niet opgebaard zien. Uiteindelijk ben ik toch naar hem toegegaan, in mijn eentje. Ik dacht in zijn richting “Wat heb je bereikt man? Een dochter die je haat en een gezin dat uit elkaar gevallen is.” ‘

Na haar vertrek uit De Halte ging Nora eerst naar haar moeder en kort daarna ging ze samenwonen met haar vriend. ‘Met hem kreeg ik twee kinderen, op mijn 21e en 22e. Het is knap dat hij het zo lang met me heeft uitgehouden. Hij werkte keihard, maar gebruikte veel drugs. Vanwege zijn verslaving zijn we gescheiden. Hij liet me een schuld van 20.000 euro na waardoor ik in de schuldsanering terecht kwam.’

Nora probeert aan werk te komen maar zonder opleiding is dat erg moeilijk. ‘Los van dat certificaat heb ik van mijn 14e tot mijn 18e niets geleerd op die school van De Halte. Ik noem dat pedagogische verwaarlozing. Ik heb wel geprobeerd om scholing te volgen en diploma’s te halen. Ik hoop nog te kunnen beginnen met een bbl-opleiding (beroepsbegeleidende leerweg).’

Ook op andere gebieden is het verblijf in de instelling naar Nora’s overtuiging bepalend geweest voor haar situatie nu. ‘De Halte heeft me gemaakt tot de persoon die ik ben. Ik schiet altijd in de verdediging en in de vechtstand, ik wil altijd gelijk hebben. Ik ging van alles projecteren op mijn oudste dochter. Zij is nu 21. Als ik echt kwaad word, krijg ik flashbacks van De Halte. Tijdens haar puberteit ben ik wel eens zo kwaad geworden dat ik haar alleen dacht te slaan. Uit machteloosheid sloeg ik toen maar mijn eigen hoofd hard tegen de muur.’

Via de organisatie die haar autistische jongste dochter helpt kreeg Nora een indicatie voor EMDR [*eye movement desensitization and reprocessing*, een therapeutische behandelmethodede die met name toegepast wordt bij mensen met een posttraumatische stressstoornis]. ‘Daardoor heb ik het verleden van thuis kunnen verwerken. Met De Halte ben ik nog niet zo ver, maar de indicatie voor EMDR werd niet verlengd.’ Nora krijgt nu nog persoonlijke

ondersteuning via het wijkteam.

‘Mijn vertrouwen in de hulpverlening is weg.

De medewerkster van het wijkteam die me ondersteunt begin ik nu pas, na twee jaar, te vertrouwen. Ik kijk heel erg de kat uit de boom.’

‘Ik heb nu via internet contact met andere pupillen van De Halte, twee daarvan zijn zwaar aan de medicatie. Er komen veel verhalen los, ook over seksueel misbruik van jongens door de onderdirecteur. Anderen zitten zwaar in de schulden, we leerden daar niets op financieel gebied, hoe met geld om te gaan. Ik heb zelf ook een bewindvoerder die mijn financiën in de gaten houdt. Van mij mogen die mensen van De Halte wel aangeklaagd worden. Het ging toch om mishandeling en verwaarlozing van minderjarige, kwetsbare kinderen. Ik heb nu zelf een kind in een instelling en ik wil niet dat zij meemaakt wat ik ervaren heb.’

‘Mijn pleegvader gaf me overal de schuld van’

Wendy, geboren in 1983, is de jongste van vier meisjes en twee jongens. Haar oudste zus is twaalf jaar ouder. Haar ouders, die allebei in het onderwijs zaten, zijn gescheiden toen ze 4 was. Een jaar later werden Wendy, twee broers en een zus in gezinshuizen geplaatst. Ze zou er vier jaar wonen. ‘Ik ben er veel slechter uitgekomen dan ik er in gegaan ben.’

Wendy's vader heeft in december 1987 haar moeder het huis uitgezet. Wendy: ‘Ze hadden vaak ruzie, het was geen goede combinatie. Mijn vader kon ook niet omgaan met de psychische problemen van mijn moeder. Die keer is ze door de politie naar een psychiatrische instelling gebracht. Daar was ze al vaker voor kortere of langere tijd geweest. Vervolgens kwamen er bij ons thuis een stuk of tien vrouwen langs en uiteindelijk koos mijn vader er een uit een postorderboek. Ze leek 18, maar was in werkelijkheid 32. Ze sprak alleen Engels en we kregen ineens iedere dag rijst te eten, wat we helemaal niet gewend waren.’

De twee oudste zussen waren tegelijk met hun moeder het huis uit gegaan en ze vonden onderdak bij kennissen in het midden van het land. Daar hebben ze de instanties ingelicht dat ze zich zorgen maakten over de andere kinderen, omdat hun vader zich seksueel aan hen vergreep. Het duurde bijna een jaar - tot november 1988 - voordat de kindbescherming in actie kwam. Een maand daarvoor was Wendy's vader getrouwd met zijn nieuwe vriendin.

‘De mensen van de kindbescherming hebben ons zonder vooraankondiging meteen meegenomen, omdat mijn vader onze paspoorten had. We mochten drie persoonlijke dingen meenemen. Mijn oudste zus nam een jaar eerder per ongeluk mijn fotoalbum mee, daar had ik geluk mee. Mijn vader kwam net thuis toen wij wegreden en heeft alleen

afscheid kunnen nemen toen wij al in de auto zaten. Hij heeft vervolgens heel veel moeite gedaan om ons terug te krijgen. Hij stuurde brieven naar allerlei personen en instanties, zelfs naar de Israëliische ambassade, omdat hij dacht half-Joods te zijn. Ik denk dat hij niet verwachtte dat we echt uit huis geplaatst zouden worden.’

Naar het misbruik werd onderzoek gedaan, maar dat leverde geen harde bewijzen op. Wendy: ‘Ik heb toen ook nog zo'n test gekregen volgens de poppenmethode. Kort daarvoor had je de Bolderkar-affaire waarbij die test ook gebruikt was. Hierdoor was het resultaat niet meer bruikbaar in een eventuele rechtszaak.’ [In medisch kinderdagverblijf De Bolderkar leidde het onderzoek met behulp van poppen met geslachtsdelen tot de, naar later bleek, onterechte beschuldiging aan het adres van veertien vaders die hun kinderen misbruikt zouden hebben].

Grote boze man

Wendy, haar zus en twee broers werden naar een kindertehuis overgebracht dat uit verschillende zogenaamde gezinshuizen bestond. In ieder huis woonde een echtpaar met een stuk of acht kinderen. Soms waren daar een of meer eigen kinderen bij. De ouders kregen steun van een gezinshulp. ‘Omdat een oudere zus bij ons thuis een beetje de moederrol had overgenomen en ze dat toen geen goede ontwikkeling vonden, zijn we niet bij elkaar geplaatst. Ik kwam samen met mijn jongste broer in hetzelfde gezin. Ik heb toen veel gehuild. Ze vertelden ons niet waarom we daar zaten en waarom we uit elkaar gehaald waren. Ik had bij mijn zus willen blijven, met mijn broertje had ik minder contact.’

Wendy heeft twee jaar in dat gezinshuis gewoond. Overdag ging ze naar school, eerst de kleuterschool en vanaf augustus 1989 de basisschool. ‘In het

gezin was het best streng. Als je uit nieuwsgierigheid een la opende, dan werd je streng toegesproken. We waren gewend dat onze moeder ons buiten ophaalde als het eten klaar was. Daar moest je zelf op tijd naar huis komen. Mijn broertje wist dat niet, dus kreeg hij op zijn donder.'

'Onze pleegmoeder was wel zachtaardig, maar ze was niet erg close, ze ging geen persoonlijk gesprek met je aan. Ik had wel een goede band met de gezinshulp, maar die ging al na een paar maanden weg. Onze pleegvader was vrij lang met een vrij grote neus, die door zijn postuur en gezichtsuitdrukking heel intimiderend kon zijn. We waren echt bang voor die man. Als je straf had, kon je klappen krijgen van hem. Mijn broer en een pleegbroer zeggen herhaaldelijk door hem geslagen te zijn.'

'Toen er eens een vaas kapot was gevallen, praatte hij op een intimiderende wijze op mij in en probeerde me schuld te laten bekennen terwijl ik onschuldig was. Als je in bed had geplast, dan werd je onder een koude douche gezet en moest je zelf je bed verschonen. Toen bij mij een middel tegen zwemmerseczeem niet hielp, zei hij dat het mijn eigen schuld was en hij wilde ook dat je dat toegaf. Dan was hij dreigend en heel intimiderend. Meestal gaf ik niet toe. Voor mij als 5- of 6-jarige was het een grote boze man. Af en toe ging ik naar een weekendgezin en daar heb ik wel eens verteld dat ik bang voor hem was. Bij die mensen verstopte ik me achter het schot in de slaapkamer op zondagavond als ik weer terug moest naar het gezinshuis. Een maatschappelijk werker heeft die pleegvader in een groepsoverleg wel eens aangesproken op zijn hardhandige gedrag, maar zijn vrouw verdedigde hem dan.'

Intimidatie en misbruik

Het bleef niet bij hardhandig gedrag. Wendy: 'Die pleegvader maakte zich ook schuldig aan seksueel misbruik. Het was een soort van wat we nu *grooming* noemen, je door een spelletje verleiden om je letterlijk steeds meer bloot te geven. Het bleef meestal beperkt tot aanrakingen, ook van onderen. Eén keer vroeg hij me om iets actiefs bij hem te doen. Ik schrok daar enorm van, werd bang

en moest huilen. Hij drong gelukkig niet aan en heeft dat later niet opnieuw geprobeerd.'

'Niet alleen die pleegvader viel me lastig, maar ook een pleegbroer heeft mij seksueel misbruikt samen met een ander pleegbroertje. Hij vertelde ons wat we met elkaar moesten doen en keek dan toe. Hij was 13 jaar en dat pleegbroertje en ik een jaar of 6. Toen ik een weekend thuis bij mijn moeder was, heb ik dat mijn moeder verteld. Er is toen een onderzoek geweest en het bleek dat alle kinderen in het gezinshuis ervan wisten. Ik kreeg een soort verhoor door de directeur en die zei mij - dat staat ook in het verslag in mijn dossier - dat ik niet zo maar iemand van zo iets ernstigs mocht beschuldigen. De vader zelf vertelde de directeur dat dat pleegbroertje en ik het zelf wilden. Ik en dat pleegbroertje kregen te horen dat we zoiets niet meer mochten doen. Er zijn toen wel verschillende kinderen uit dat pleeggezin overgeplaatst en er kwamen geen andere kinderen voor in de plaats. Die pleegouders hadden zelf kinderen gekregen en wilden daarmee geen risico lopen. Ik ben overgeplaatst en mijn broertje is nog een tijd in dat gezin gebleven. Het was de bedoeling dat hij terug zou gaan naar mijn moeder. Ik vond het heel erg dat ik hem moest achterlaten, ik wist wat er in dat pleeggezin gebeurde. Ik ben die pleegmoeder en -vader nog een keer tegengekomen op een reünie van die instelling. Met hem wilde ik niet praten, hij liep er rond alsof alles koek en ei was. Zij deed alsof er nooit iets gebeurd was en vond het vreemd dat ik nauwelijks inging op haar pogingen om met mij gezellig te praten over hoe het nu gaat.'

De manier waarop ze behandeld werd, ervaaarde Wendy als vernederend en kwetsend. 'Ze geloofden me gewoon niet. Ze verklaarden mijn seksualiserende gedrag richting mannen en jongens en mijn eetproblemen uit de ervaringen met mijn vader. Terwijl die problemen helemaal niet genoemd werden in de onderzoeken uit de tijd voordat ik in het pleeggezin terechtkwam. Om me te verzetten tegen de intimidatie en het misbruik ging ik steeds langzamer en minder eten. Mijn pleegouders en anderen snapten niet waarom ik dat deed. Het was een onbewuste reactie. Het was het enige waar ik

zelf controle over had. Vooral in het tweede pleeggezin werd ik onder druk gezet om goed te eten en dan ook nog eens terwijl anderen toekeken. Ik was veel te klein en licht voor mijn leeftijd, zij dachten me hiermee te helpen. De hulpverlening dacht dat ik contactgestoord was, omdat ik me veel in mezelf terugtrok. Ik eet nog steeds langzaam en als mijn eigen dochttertje nu niet wil eten, ga ik haar niet onder druk zetten.'

Aan haar tweede pleegvader en pleegmoeder heeft Wendy juist heel goede herinneringen. 'Zij waren therapeutisch opgeleid en gingen met me in gesprek. We hadden het er ook over waarom ik daar zat en hoe ik me tegenover mijn vader op kon stellen. Daar was ik over in de war. Met mijn voogd, met wie ik het wel goed kon vinden, had ik geen persoonlijke gesprekken.'

Toen ze een jaar of 17 was, is Wendy naar de politie gegaan om aangifte te doen tegen de pleegvader van het eerste gezinshuis. 'De politie is bij hem aan de deur geweest. Hij zei dat het alleen om stoeien ging. Dat zei hij ook over een ander meisje dat aangifte had gedaan. Het was ons woord tegen het zijne. Vanwege privacybescherming kreeg ik geen gegevens van dat andere meisje, ik stond er dus alleen voor. Ik heb daarom uiteindelijk geen aangifte gedaan maar een melding gedaan en ik heb daardoor wel mijn verhaal kunnen doen.'

Terug naar huis

Tijdens het verblijf in de gezinshuizen kwam Wendy's moeder af en toe op bezoek. Ook ging ze zelf wel eens naar haar toe op weekendverlof. 'Mijn vader heeft ook geprobeerd om bezoek te regelen, maar hij hield zich niet aan de afspraken. Hij wilde ook niet toegeven wat hij gedaan had.'

Uiteindelijk werden de kinderen een voor een teruggeplaatst bij hun moeder. Wendy: 'Mijn oudste broer ging al na een jaar terug. Hij was opgevangen in een streng gezin, waarin het er ook hardhandig aan toe ging. Mijn zus kwam in een gezinshuis waar de eigen kinderen van de pleegouders voorgetrokken werden. Ze werd er in een tweede gezin van beschuldigd een jongetje misbruikt te hebben. Dat was hun eigen kind dat

waarschijnlijk de aandacht niet wilde delen, mijn zus werd binnen twee weken teruggeplaatst in het eerste gezin.'

'Mijn moeder had een houding ontwikkeld om ja en amen tegen jeugdzorg te zeggen. Ze schatte in dat ze dan de meeste kans had de kinderen snel terug te krijgen. Ik wilde niet zo graag terug naar mijn moeder. Ik zat toen in een fijn gezin. Ik ging haar vragen stellen. Waarom ze niets gedaan had toen mijn vader seksueel misbruik pleegde. Ze antwoordde niet en ging die gesprekken uit de weg.' Wendy kwam terug bij haar moeder toen ze een jaar of 10 oud was. Twee jaar later werd haar moeder weer opgenomen in een psychiatrische instelling. 'Mijn moeder had een soort cyclus van psychotische aanvallen. Ze haalde zich van alles in het hoofd. Ze is een keer op de fiets naar Schiphol gereden, omdat ze wilde emigreren naar Amerika en ze heeft mijn broer en zus op 18-jarige leeftijd het huis uitgezet. We konden thuis alles doen en zeggen wat we wilden. Het was een losgeslagen zootje. Daardoor was het moeilijk om me in andere situaties en gezinnen weer gezeggelijk te gedragen. Na die psychose van mijn moeder heb ik het weekendgezin gebeld, terug naar het gezinshuis wilde ik niet.'

Wendy ging binnen zes maanden terug naar haar moeder, omdat ze zich niet kon aanpassen aan het weekendgezin en haar broers en zussen miste. Helaas kreeg haar moeder weer een psychose en moest ze op 17-jarige leeftijd op stel en sprong het huis verlaten. Ze werd opgevangen door een klasgenoot van de middelbare school en ging daarna op kamers wonen en studeren., Ze kreeg geen beurs voor uitwonende studenten, omdat haar moeder de formulieren niet wilde tekenen. Ze leerde tijdens haar studie een jongen kennen en kon het goed vinden met zijn ouders. Nadat de relatie met de jongen uitging bleef ze in het gezin over de vloer komen. Ze ging er zelfs wonen. 'Ik hield mijn studentenkamer nog wel een jaar aan, want je wist maar nooit. Het was geen officieel pleeggezin waar ik verbleef, omdat ik inmiddels al 18 jaar was. Ik heb er van mijn 18e tot mijn 26e gewoond en bij hen kon ik alsnog kind zijn. Ik noem

hen ook mijn ouders en voor mijn dochtertje zijn ze opa en oma.'

Blijvend getekend

Toen haar moeder weer opgenomen werd, heeft Wendy bij de riagg om hulp gevraagd. 'Ze gaven daar alleen praktische adviezen, maar niet echt hulp voor mezelf. Die kreeg ik pas veel later van een ervaringsdeskundige die ik zelf gevonden had. Die vermoedde dat ik aan een posttraumatische stress-stoornis leed. Bij die therapie heb ik wel baat gehad.'

De ervaringen van toen werken voor Wendy nog steeds door in haar leven nu. 'Vier jaar lang hebben we als broers en zussen geen dagelijkse omgang met elkaar gehad. Dat heeft ook zijn weerslag op hoe we nu met elkaar omgaan. We kijken verschillend aan tegen het verleden en onze ouders. Toen we uit huis gehaald werden, ervaarde mijn oudste zus dat als een "redding", ik als een "ontvoering". Toen de jongste vier terug waren in het ouderlijk gezin lukte het niet meer om echt een gezin te zijn.' 'Omgaan met intimiteit is lang een probleemgebied geweest. Vertrouwen in mensen een ander. Als ik naar mijn eigen dochter kijk, dan denk ik "hoe kan het dat anderen zich aan zo'n kind vergrijpen?" Door de problemen van mijn moeder heb ik geen voorbeeld gehad hoe moeder te zijn. Je denkt aan wat je allemaal hebt moeten missen, je kunt niet terugvallen op positieve gezinservaringen. Die heb ik te weinig gehad.'

'Mijn ouders en eerste pleeggezin hebben hun eigen behoeften op de eerste plaats gezet, ik kwam op de laatste plaats. Daardoor zet ik mezelf en mijn behoefte ook vaak op de laatste plaats. Ruimte voor mezelf vragen vind ik moeilijk, zeker nu ik een kindje heb. Het is goed om de confrontatie aan te gaan met situaties waarin je voor jezelf op moet komen. Mijn man is bijvoorbeeld opgegroeid als enig kind en hij werd door zijn moeder als een prinsje behandeld, precies de tegenovergestelde situatie van de mijne. Wat bij hem vanzelf gaat, kost mij veel moeite.'

Wendy heeft vorig jaar haar dossier in handen gekregen van de voogdij-instelling. Die van de

kinderbescherming en het gezinshuis bleken vernietigd. 'Ik heb bij verschillende mensen navraag gedaan en ik vind het vreemd dat niemand zich die affaire en valse beschuldigingen aan mijn adres zegt te herinneren. Het lezen van het verslag van het "verhoor" bracht het gevoel van miskend te worden en onrechtvaardig behandeld te worden helemaal terug. Ondanks alle signalen dat ik slachtoffer was van geweld en misbruik werd ik in de steek gelaten en verergerden mijn problemen. In het dossier staat ook dat ik van ons vieren het minst getraumatiseerd was toen ik bij het gezinshuis aankwam. Twee jaar later ging ik er als de meest getraumatiseerde vandaan.'

Met haar vader is het nooit meer goed gekomen. 'Toen ik weer bij mijn moeder thuis woonde, reed hij wel eens door de straat. Hij wilde ons mee naar zijn huis nemen, ik was dan heel bang. Hij heeft een straatverbod gehad, maar hij bleef ons stalken. Hij stichtte een nieuw gezin met zijn tweede vrouw, toen werd het rustig. Ik heb hem opgezocht in het ziekenhuis toen ik een jaar of 15 was. Hij was ernstig ziek en zag er eng uit, maar is met een operatie en medicatie weer opgelapt. Uiteindelijk belandde hij zes jaar later weer in het ziekenhuis met een beroerte. Ik heb hem ook toen opgezocht en zelfs toen hij in coma lag, was ik nog bang voor hem. In die tijd heb ik wat foto's kunnen krijgen die hij nog van mij had.'

Het overlijden van haar vader greep Wendy meer aan dan verwacht. 'Ik vond dat toch heel erg. Je blijft hopen op de vader die je nooit gehad hebt. Als hij dan dood is, is het idee dat het toch nog goed kan komen voorgoed verdwenen. Het was voor mij nog te vroeg, ik was te jong om ondanks het verleden een band met hem op te kunnen bouwen en nu kon het niet meer.' Wendy was wel blij te horen dat de kinderen uit zijn nieuwe gezin een heel goede vader aan hem hebben gehad. Ze heeft met hen nog regelmatig contact. Ze wil nu vooral haar verhaal vertellen over haar ervaringen met jeugdzorg. 'Ook voor mijn broer die veel geweld heeft meegemaakt maar zelf niet publiekelijk over zijn ervaringen wil praten.'

‘Er was geen uitzicht op verbetering’

Sanne, nu 21, heeft het gevoel dat jeugdzorg jarenlang met haar, haar broer en haar moeder heeft gesold. ‘Ik weet nog steeds niet waarom we naar een pleeggezin moesten, daardoor is mijn jeugd verziekt.’

Sanne werd geboren in 1995 en groeide met haar vader, moeder, 3,5 jaar jongere broer Kevin, twee honden en twee katten op in het zuiden van het land. Soms was het leuk thuis - ‘als we naar buiten gingen of cavia’s gingen kopen’ - soms was het minder - ‘vooral door toedoen van mijn vader’. Als kind ontdekte Sanne dat haar vader zich bezighield met zaken waar geheimzinnig over gedaan werd. ‘Ik herinner me dat ik een keer de zoldertrap opkroop, omdat ik aangetrokken werd door een vreemd groen licht. Dat bleek afkomstig van een illegale hennepkwekerij.’ Het waren niet de enige criminele activiteiten waar haar vader bij betrokken was. ‘Ik weet niet of hij ooit vast heeft gezeten, wel liep hij een tijdje met zo’n enkelband rond.’ Meer dan van de criminaliteit van haar vader had Sanne last van de ruzies tussen haar ouders. ‘Toen ik ouder werd, begon mijn vader mij steeds meer op te zetten tegen mijn moeder. Op mijn 7e ben ik een keer van de trap gevallen. Mijn vader dwong me om tegen iedereen te vertellen dat mijn moeder me omlaag geduwd had. Onder zijn druk deed ik dat; over de gevolgen denk je als kind niet na. Er was een brief die ik op die leeftijd getypt zou hebben waarin ik schreef dat mijn moeder nachtenlang met ons over straat zwierf. Het is een brief vol woorden die een kind niet kent. Mijn vader meldde ook wel eens bij bureau jeugdzorg dat mijn moeder ons thuishield van school, terwijl we op hetzelfde moment gewoon in de klas zaten. Hij was en is behoorlijk intimiderend. Niemand durfde tegen hem in te gaan, zelfs zijn ouders niet.’ De verhouding tussen Sannes ouders werd steeds slechter. In 2002 werden de kinderen onder toezicht

gesteld. Volgens Sannes moeder gebeurde dat nadat haar man jeugdzorg had ingeschakeld omdat zij de kinderen zou mishandelen. Na hun scheiding werden de kinderen echter aan haar toegewezen. Tijdens en na het huwelijk zijn moeder en kinderen verschillende keren gevlucht naar blijf-van-mijn-lijf-huizen en andere vrouwenopvang om te ontkomen aan hun man en vader.

Driftige pleegvader

Het was vlak voor de kerst in 2003 dat er zich voor Sanne, haar broertje en moeder een onverwachte ontwikkeling voordeed. Sanne: ‘We woonden toen zelfstandig in een vrouwenopvangproject in het noorden van het land. Ik werd, toen ik aan het spelen was, weggeroepen. In het centrum was een kerstboom met daarin witte en bruine beertjes. In mijn naïviteit dacht ik dat ik geroepen werd omdat ik zo’n beertje zou krijgen. Dat was niet zo. In de kamer zat een groot gezelschap op me te wachten, onder andere mensen van jeugdzorg en een politieagent. Ze kwamen mij en een broertje halen om ons mee te nemen naar een pleeggezin. Mijn moeder, die er ook bij was, zei nog: “Mijn kinderen hier weghalen is het stomste dat jullie kunnen doen.” ‘

Sanne en Kevin kwamen terecht in een pleeggezin in het westen van Brabant. ‘Het zou om tijdelijke opvang gaan voor drie maanden, maar het werden twee jaar. Die pleegouders hadden twee eigen, al wat oudere dochters. Verder kwam er regelmatig een pleegzoon langs die lang bij hen gewoond had, hen als zijn ouders beschouwde, en toen in een instelling woonde. Mijn pleegvader kon onverwacht driftig worden. Als je iets gedaan had wat niet mocht, dan sleurde hij je de trap op naar je kamer. Mijn broertje en ik hadden bijvoorbeeld ergens op het erf gefietst waar dat niet bleek te mogen. We waren soms wel een beetje bang voor hem, omdat we nooit wisten of we dingen wel goed deden.

Mijn pleegmoeder was heel rustig, maar ze was er nooit bij als hij driftig werd.'

'Het voelde niet als thuis. We zagen onze ouders in die tijd wel, maar voor mijn moeder en vader was dat heel verschillend. Mijn moeder, die zegt heel lang niet geweten te hebben waar wij woonden, zagen we alleen op bureau jeugdzorg waar iemand dan toezicht hield. Mijn vader mocht ons de hele dag meenemen op een uitstapje met opa en oma. Het verschil begrepen we niet.'

'Waarom we in dat pleeggezin zaten, is ons nooit verteld. Als ik zei naar huis te willen, kreeg ik steeds te horen dat dat niet kon of nog niet kon. Ik wilde daar weg, ook omdat die pleegbroer me seksueel misbruikte. Mijn pleegouders wisten dat niet en ik had een reactie van "ik laat het maar gebeuren". Ik was vaak boos en verdrietig. Mijn pleegouders probeerden wel met me te praten, maar daar had ik weinig aan. Er was geen uitzicht op verandering of verbetering. Ik stopte mijn gevoelens steeds verder weg en dacht "ooit komt het wel goed".

Ik concentreerde me op Kevin en ging veel met hem buiten spelen. Hij wist niet wat er allemaal in ons gezin speelde.'

Steeds nieuwe pleegouders

'Het duurde maar en het duurde maar, totdat ik steeds lastiger werd en het echt niet langer meer ging. Eerst zou jeugdzorg voor een ander pleeggezin zorgen, maar toen kwamen Kevin en ik bij de grootouders van vaders kant terecht. Zij werden toen mijn officiële pleegouders. Mijn vader woonde ook bij hen. Ik vond het wel fijn weer bij hem te zijn maar vroeg me af hoe het met mijn moeder zou zijn. Zij werd bij mij weggehouden. Daar deed mijn vader alles aan en zijn ouders geloofden alles wat hij over mijn moeder zei. Iedere keer als er een bezoekregeeling was met haar, dan was er een hoop gedoe. Ik begreep niet wat er allemaal aan de hand was en werd daardoor opstandiger. Mijn opa ging dan wel eens een stukje met me lopen, dat hielp wel. Dat ik nog steeds niets verteld had over het seksueel misbruik, zal ook wel meegespeeld hebben.'

'Na tien maanden had jeugdzorg door dat het niet zo'n handige situatie was. Mijn broertje en ik

gingen toen naar een gezinshuis. Daar woonde een pleeggezin met twee eigen kinderen en vier pleegkinderen. We hebben daar ruim een jaar gezeten. Het was er beter dan in het eerste gezin, maar die pleegouders trokken hun eigen kinderen voor. Als we samen wat uitgespookt hadden, kregen hun kinderen veel minder straf. Wij moesten bijvoorbeeld de hele avond op onze kamers blijven en zij maar even. Zij hadden een eigen computer en wij mochten 's avonds een uurtje op een gemeenschappelijke computer. Zij kregen meer sinterklaascadeautjes, omdat wij ook cadeautjes van onze ouders zouden krijgen. Het gemeenste was als ik niet naar paardrijden mocht, dat is mijn grote passie. Het was mijn enige ontspanning. Als ze met dat afnamen, kon ik vreselijk kwaad worden, schelden, met spullen smijten. Dus dat lieten ze na een tijdje wel. Het was er niet heel streng, maar met regels zoals op tijd thuiskomen gingen ze wel streng om, ook als je er niets aan kon doen als je ze overtreden had. Mijn broertje wist vaak niet hoe laat het was als hij buiten speelde. Dan kwam hij te laat voor eten en kreeg straf.'

Het steeds op een nieuwe school beginnen viel Sanne ook niet makkelijk. 'Ik besloot om maar geen vrienden meer te maken, omdat ik dacht "ik moet hier toch weer weg". Contacten hield ik af of ze bleven bewust oppervlakkig. Op de school waar ik toen zat was wel een leerlingbegeleider met wie ik goed kon praten. Met zijn hulp probeerde ik dat om te buigen. Ik wist niet meer hoe dat moest, contact maken. Ik herinner me een heel leuk schoolkamp in groep acht, toen deed ik weer echt mee. Tegenwoordig lukt het me steeds beter.'

Enorme woedeaanvallen

Toch liep het ook bij dit pleeggezin mis. 'Mijn gedrag werd steeds heftiger, ik had enorme woedeaanvallen waar ze geen raad mee wisten. Ik liep bij de ggz en kreeg vanaf mijn 7e Ritalin. Ik zou net als Kevin ADHD hebben. Ik ben toen overgeplaatst naar een ander pleeggezin in een gezinshuis van die instelling. Dat was een lesbisch stel zonder eigen kinderen. Naast mij waren er vijf andere pleegkinderen, eentje ouder dan ik, de rest jonger.

Mijn broertje bleef in het eerste gezinshuis. In dit nieuwe gezin waren veel dieren en het was er heel leuk. Mijn pleegmoeders maakten geen onderscheid tussen de kinderen, waren rustig en vriendelijk en probeerden je te begrijpen. Vaak lukte dat ook. Na twee jaar zijn ze uit die instelling weggegaan en voor zichzelf begonnen. Ik verhuisde met hen mee. Het was nog niet als thuis, maar als ik een weekend bij mijn vader of moeder was geweest, duurde het niet meer zo lang totdat ik weer aan het pleeggezin gewend was. Bij die vrouwen heb ik vier jaar gewoond.'

Intussen werden de onderlinge betrekkingen tussen de biologische ouders van Sanne steeds slechter. 'In 2008 heeft mijn broer, die toen 10 was, op instigatie van mijn vader het contact met mijn moeder verbroken. Hij zat nog in het eerste pleeggezin. Daar is hij weggelopen - hij miste mij - en naar een instelling gestuurd. Als ik bij mijn vader was, dan hoorde hij me steeds uit over mijn moeder. Iedereen bleef maar constant aan me trekken, daarvan raakte ik nog meer in de war. Dat kwam er bij mijn pleegouders wel uit.'

In 2010 zijn beide ouders ontheven uit de ouderlijke macht. Sanne weet niet waarom dat gebeurd is. Het is haar niet verteld (ze was toen toch al 15 jaar). Haar gedrag bleef verslechteren. 'Ik zou een hechtingsstoornis hebben; daar kan ik me wel wat bij voorstellen. Aan de groepstherapie die ik toen deed, had ik niets. Als een ander iets vervelends overkwam, schoot ik soms in de lach. Dat was niet omdat ik het leuk vond, maar omdat ik met de situatie geen raad wist. Die therapeute vond dat ik en anderen dat lachen juist moesten accepteren omdat het bij mij hoorde. Ik wilde juist leren op een andere manier te reageren. Ik kreeg bovendien therapie op basis van mijn dossier bij jeugdzorg, maar daar klopte niet veel van.'

'Ik was tegenover mijn pleegmoeders wel heel open. We praatten dan bijvoorbeeld terwijl we samen de stal uitmestten, maar mijn pleegmoeders konden de situatie toch niet langer aan. Een paar keer heb ik op het punt gestaan om weg te lopen en ik deed met medicijnen een zelfmoordpoging. Via internet kreeg ik verkeerde contacten met loverboys. Een van hen

heeft me een keer gebruikt tijdens een weekend dat ik bij mijn vader was. Die was toen met zijn eigen zaken bezig. Jeugdzorg is toen toch verder gaan kijken naar een andere oplossing, ze vonden toch dat ik niet goed in dat pleeggezin paste.'

Gesloten en besloten groep

'Ik zou eerst naar een crisisopvang gaan. Daar was geen plek en toen ben ik drie dagen naar mijn vader gegaan. Vervolgens kwam ik op de gesloten afdeling van een instelling voor kinderen en jongeren met ontwikkelingsproblemen en ernstige gedragsstoornissen. Dat was "om me tegen mezelf te beschermen". Ik kwam daar wel meer tot rust, maar ik kwam ook terecht in een groep waar allerlei problematische kinderen door elkaar zaten. Sommigen zaten daar omdat ze zichzelf sneden, anderen waren heel agressief of hadden een PIJ-maatregel [justitiële plaatsing met intensieve begeleiding]. De eerste drie dagen moest ik op mijn kamer blijven en na drie maanden mocht ik van de gesloten naar de besloten groep. Daar heb je meer vrijheden. De belangrijkste voor mij was dat ik naar de boerderij mocht. Daar waren veel dieren, zoals konijnen, ezels en paarden. Met een paard waarmee niemand overweg kon, had ik juist een enorme klik. Ik ben al van kinds af aan dol op dieren.'

'Per week was er één uur voor bezoek. Mijn vader trok zich daar niets van aan. Die kwam wanneer het hem uitkwam en bedreigde het personeel als hij mijn dan niet zien mocht. Ik heb twee jaar in die besloten groep gezeten. Ik werd er wel meer ontspannen en minder een probleemgeval. Door het gedrag van bepaalde groepsleiders werd ik wel getriggerd, maar de woedeaanvallen werden minder en de isoleercel kon ik steeds net voorkomen. Een groepsleider pakte me een keer in een soort houdgreep terwijl ik na een uitbarsting al lang gekalmeerd was. Een andere keer werd ik 's nachts wakker en merkte ik dat er een man op mijn kamer was geweest. Dat ruik je en het raam stond ineens op een kier, maar ze geloofde me niet en beschuldigden me van valse verhalen.'

Leven weer opgepakt

Na vertrek uit de instelling nam Sanne haar intrek bij de moeder van haar vriend die ze in de ggz had leren kennen. ‘Zijn moeder gaf me overal de schuld van, ik werd door haar gebruikt en beschuldigd. Daardoor liep de relatie met haar zoon stuk, zij werkte het contact tegen. Ik heb in die tijd ook nog een paar keer in de crisisopvang gezeten. Er was ook altijd een hoop strijd tussen haar en mijn moeder. ‘Een keer probeerde ik mijn pleegmoeder gerust te stellen toen haar moeder geopereerd moest worden aan haar hart. Zij reageerde met: “Wat weet jij nou daarvan? Jij hebt nooit een moeder gehad die van je houdt’.” Ik heb daar anderhalf jaar gewoond, het was haar alleen om de pleegvergoeding te doen.’

Na een erge ruzie met Sanne heeft haar pleegmoeder midden in de nacht de politie gebeld en gezegd dat die haar maar mee moest nemen. Sanne heeft toen haar moeder gebeld die ze al een hele tijd niet gezien had en die nog aan de andere kant van het land woonde. Ze vroeg haar moeder naar het nummer van een tante die veel dichterbij woonde. Daar is ze heen gegaan. Nu woont ze alweer een kleine twee jaar samen met haar moeder in een huisje in een klein dorp.

Sinds haar 18e heeft Sanne niet meer met jeugdzorg te maken gehad. Ze heeft nog wel een gesprek gehad met een pleegzorgwerkster die voor die tijd nooit veel aandacht aan haar besteedde. ‘Die vroeg me heel naïef “waarom heb je dat nooit eerder verteld?” toen ik vertelde over het seksueel misbruik door die pleegbroer.’

‘Ik zeg niet dat mijn leven beter was verlopen, als ik thuis was gebleven. Jeugdzorg geloofde alleen mijn vader, mijn moeder zou gek zijn. Als we jeugdzorg vertelden dat mijn vader coke dealde waar de kinderen bij waren, deden ze daar niets mee. Het erge vind ik dat mijn broer nu bij mijn vader zit en onder zijn invloed is, terwijl mijn vader zelfs uit de ouderlijke macht ontheven is. Jeugdzorg heeft nooit serieus naar mij geluisterd en de verhalen van mijn vader nooit goed onderzocht. Ik ben zonder duidelijke reden uit huis gehaald en daardoor is mijn jeugd verziekt. Ik heb mijn leven nu weer opgepakt. Terugkijken heeft geen zin, ik zal het er mee moeten doen.’

‘Die pleegouders moeten weten wat ze mijn kinderen hebben aangedaan’

Als kinderen met spoed uit huis geplaatst worden, komen ze niet altijd in het meest geschikte pleeggezin of instelling terecht. Twee zoons van Tessa werden geplaatst bij pleegouders die hun handen niet thuis hielden en hen ook op andere manieren mishandelden. Hun moeder besloot namens haar zoons te vertellen wat er mis ging.

In 2007 werd het Tessa allemaal te veel. Ze was 30 en moest het in haar eentje zien te redden met vijf kinderen. De vader van de jongste twee zat in detentie, de vader van de andere kinderen was het land uitgezet. Alle kinderen hebben een psychiatrische diagnose: de oudste dochter ODD (oppositieel opstandige gedragsstoornis), de oudste zoon ADHD, de tweede zoon ADD (aandachtstekortstoornis), de derde een reactieve hechtingsstoornis en angststoornis en de jongste PDD NOS (pervasive ontwikkelingsstoornis). Tessa zelf kampte met een jeugdtrauma en een cannabisverslaving. Ze wilde geen hulp, liet niemand dichtbij komen. ‘Ik was er wel, maar ook weer niet.’ Alleen door de dag te beginnen met een joint kon ze haar stemming zo temperen dat ze de drukte van vijf moeilijke kinderen enigszins aan kon. ‘Maar dat ging eigenlijk alleen één op één en in overzichtelijke situaties’, zegt ze nu terugkijkend op die tijd.

Omdat de oudste dochter aangehouden werd na verschillende winkeldiefstallen - ze leed aan kleptomanie - deed het AMK onderzoek. Het resultaat was dat vier van de vijf kinderen in november 2007 met spoed uit huis werden geplaatst. De twee jongsten - Jason (7) en Timo (3) - zouden drie maanden naar een pleeggezin gaan, de twee oudsten - Carsten en Eva - voor een langere periode. De jongste zoon, toen negen maanden oud, mocht thuisblijven op voorwaarde

dat Tessa hulp bij de opvoeding zou accepteren. ‘Jeugdzorg zou controleren of ik wel goed voor hem kan zorgen.’

Verlengde uithuisplaatsing

Jason en Timo werden ondergebracht in een gezin in een dorpje niet ver van hun moeders woonplaats. De pleegouders hadden vier eigen kinderen - twee oudere zonen, een zoon van Jasons leeftijd en een jongere dochter - en bestierden een boerenbedrijf. Tessa was aanvankelijk blij met die keuze. ‘Het was een christelijk gezin, dat sloot aan bij mijn achtergrond.’

De eerste tijd kreeg Tessa haar kinderen weinig te zien. ‘Jeugdzorg was zo tegen mij, ze namen me niet serieus. Ik moest er echt voor vechten om ze vaker dan een keer per maand te zien. De eerste tijd was dat bij bureau jeugdzorg, dat ging niet altijd even makkelijk. Mijn kinderen zijn druk en alles moet gestructureerd zijn, anders loopt het snel uit de hand. Jason en Timo zag ik voor het eerst twee weken na de uithuisplaatsing. Die was met veel drama gepaard gegaan en is voor mij nogal traumatisch verlopen. Ik kon niet eten en was een en al spanning. In zo’n toestand ging ik in het begin naar die bezoeken. Ik kon ze om de twee weken een uurtje zien. Van de voogd mocht ik niet zeggen dat ik mijn kinderen miste en ik mocht niet te veel emoties laten zien. Dat kun je toch van een moeder niet vragen?’

Het contact met de pleegouders was tijdens het halen en brengen van de kinderen minimaal. ‘Ik stond ook onder stress om te laten zien dat ik het aankon’, zegt Tessa nu. ‘De voogd was daar ook bij, het was niet de gelegenheid om eens rustig met de pleegouders te praten; meestal was het een kwestie van vijf minuten waarin ik vooral de kinderen aandacht wilde geven.’

Na drie maanden vonden jeugdzorg en de kinderrechtster dat het beter was om de uithuisplaatsing te verlengen. Omdat het boerengezin pleegzorg voor spoedgevallen bood, zouden Jason en Timo eigenlijk naar een ander pleeggezin moeten. Dat was er niet, dus bleven ze waar ze zaten.

Uiteindelijk zou Jason anderhalf jaar daar blijven en Timo twee jaar. Timo werd overdag in een medisch kleuterdagverblijf geplaatst. Hij had last van mutisme, het onvermogen of de onwil om in bepaalde sociale situaties te praten.

Opgesloten in koeienstal

Als Tessa haar zoontjes vroeg hoe ze het vonden in het pleeggezin, kreeg ze niet veel te horen. Timo was door zijn stoornis weinig spraakzaam, maar ook Jason vertelde niet veel. Hij zat op voetbal, dat vond hij wel leuk en school ging goed. Daar was het zoontje van de pleegouders wel eens jaloers op. Toen Timo een keer bont en blauw zag, maakte Tessa zich ongerust. Volgens de pleegvader was hij van een lastige, steile trap gevallen. De voogd geloofde dat verhaal, Tessa had argwaan. Die werd groter toen Jason later een keer thuiskwam en onder zijn hoofdhaar verschillende wondjes bleek te hebben, een soort sneetjes. Hij kon er geen goede verklaring voor geven. Ook bij Timo zag ze zulke littekens.

Na anderhalf jaar was Tessa's dochter Eva een keer bij haar broers op de boerderij en ze zag hoe de kinderen van de pleegouders elkaar sloegen. Dat vertelde ze aan de voogd. Die ging toen sneller zoeken naar een nieuw adres voor Jason en Timo. Jason werd overgeplaatst naar een ander pleeggezin. Timo stond al op een wachtlijst voor een medisch kindertehuis, omdat zijn gedrag voor een regulier pleeggezin te problematisch was. Hij kon daar eindelijk terecht en bleef nog een half jaar bij zijn pleegouders. Tessa, die met de voogd van toen geen goede verstandhouding had, voelde zich buitenspel gezet. Ze mocht voor haar zoons geen kleren kopen - 'terwijl ze van de pleegouders in veel te grote kleren moesten rondlopen' - en met haar wensen over bezoektijden werd nauwelijks rekening gehouden.

Dat er wel degelijk wat aan de hand was, bleek een half jaar later. Jason voelde zich bij zijn nieuwe pleegouders inmiddels zo veilig en op zijn gemak dat hij ging vertellen hoe het er op de boerderij was toegegaan. Hij en Timo werden regelmatig in de koeienstal opgesloten en Timo werd in de schuur vastgezet in een tuigje. De pleegvader probeerde hen discipline bij te brengen door De jongens in het weiland te zetten en te bespuiten met koud water. De pleegouders gingen hardhandig met hen om. Ze kregen meerdere malen klappen en schoppen. Timo kreeg een keer een kom met beslag over zijn hoofd uitgegoten. Toen Tessa Timo voorzichtig vertelde wat Jason zoal gezegd had, ging ook hij praten. Tessa: 'Jason en Timo waren doodsbang voor hun pleegvader. Achteraf gezien had jeugdzorg hen nooit in dat gezin moeten plaatsen, zeker niet na de eerste drie maanden.

Later kwam er nog een vermoeden van seksueel misbruik bij. In het medisch kindertehuis waar hij verbleef begon Timo obsessief seksueel gedrag te vertonen. Dat was mogelijk terug te voeren op ervaringen in het pleeggezin, maar volgens de pleegouders was daar geen sprake van. Nadat Jason verteld had wat er allemaal voorgevallen was, is hij met een nieuwe voogd naar het politiebureau gegaan om aangifte te doen. Omdat de bewijsvoering erg lastig zou zijn, is afgezien van vervolging. Tessa: 'Dat er geen vervolging heeft plaatsgevonden, geeft wel een gevoel van machteloosheid. De pleegouders zijn zelfs niet opgeroepen. Een gepland verhoor van Timo door een specialist is niet meer doorgegaan. Ik heb er later niets meer over teruggehoord. Die pleegouders zouden moeten weten wat ze de kinderen hebben aangedaan. Het zou kunnen dat ze met Jason en Timo geen raad wisten, maar dat hadden ze dan moeten melden. Zeker voor Timo had jeugdzorg pleegouders moeten kiezen die gespecialiseerd zijn in zulke kinderen. Nu hebben ze twee jaar lang kunnen aanmodderen.' Na de zaak rond Jason en Timo heeft jeugdzorg wel besloten geen kinderen meer bij deze pleegouders te plaatsen.

Leven weer op de rails

Jason is in het pleeggezin gebleven waar hij naartoe ging na het verblijf op de boerderij. Tessa: 'Hij is zich enorm gaan hechten aan zijn pleegouders die heel goed voor hem zorgen. Hij doet het goed op school. Over toen praat hij nooit meer en ik wil hem daar ook niet meer over lastigvallen. Hij moet verder en hij kan dat ook, omdat hij zo positief in het leven staat.'

Timo zit in een groep in een gesloten jeugdzorginrichting en slaapt om de week het weekend thuis. 'Het is een ernstige beschadigde jongen', aldus Tessa, 'zonder medicatie is hij onhandelbaar. Hij was al getraumatiseerd en moeilijk en dat is er door het verblijf in dat pleeggezin niet beter op geworden. Integendeel.'

In de periode dat de jongens in het pleeggezin zaten en Tessa alleen haar jongste zoontje thuis had, heeft ze het niet makkelijk gehad. 'Ik was bang dat ze hem ook uit huis zouden halen. Ik moest me voortdurend bewijzen. Jeugdzorg lette toen niet op wat er hier thuis goed ging, er was alleen aandacht voor negatieve zaken en die werden vastgelegd. Er was geen goede communicatie. Jeugdzorg was in die jaren meer gericht op kinderen uit huis plaatsen.'

Tessa heeft haar leven weer op de rails. 'Ik heb aan mijn verslaving gewerkt en ik heb ook veel aan de kerk gehad. Ik heb een baantje en ik kom alle afspraken na.' De ondertoezichtstelling van haar jongste zoon is opgeheven. Die vond de kinderrechter niet langer noodzakelijk.

